

Č185

13-14

1903-1904

N 2709/1970

KAZALO.

Razprave.

	Stran
Iz furlanskih arhivov. <i>Dr. Vladimir Levčec</i>	1
Šole v Kranju. <i>Anton Koblar</i>	40
Cerkev na Šmarjetini Gori pri Kranju. <i>Frančišek Pokorn</i>	49
Iz nekdanjih samostanskih knjižnic v Stičini, Kostanjevici, Bistri in Pleterjah. <i>P. pl. Radics</i>	53
Grobni spomeniki v Šmartnem pri Litiji. <i>Konrad Črnologar</i>	65
Iz arhiva grofa Sig. Attemsa v Podgori. <i>Dr. Fr. Kos</i>	70, 109
Nekaj kamenitih spomenikov v Ljubljani. <i>Viktor Steska</i>	135
Še nekoliko duhovnikov, rojenih v Kranju. <i>Fr. Pokorn</i>	141

Mali zapiski.

Spisi prof. Simona Rutarja v »Izvestjih muz. društva za Kranjsko«.	
<i>A. Koblar</i>	52
Taber na Visokem. <i>Ž. S.</i>	101
Gaštaj. <i>L. P.</i>	102
Gotiški ciborij pri Sv. Jakobu v Ljubljani. <i>V. Steska</i>	103
Štukatorji škofovskega gradu v Gornjem Gradu. <i>V. Steska</i>	105
Naše umetnine v graškem listu »Kirchen-Schmuck«. <i>V. Steska</i>	105

Slovstvo.

»Trstenik«. <i>A. K.</i>	106
»V Kelmoraj«. <i>A. K.</i>	106
Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. <i>A. Koblar</i>	107
»Slavjanovedenie v 1901. godu«. <i>A. K.</i>	107
»Vizantija i Srbi«. <i>Dr. Fr. Kos</i>	108

Slike.

Gotiški ciborij	104
Vrata na Bregu št. 18 v Ljubljani	135
Vodnjak pri Sv. Florijanu v Ljubljani	138
Gotiški spomenik sv. Ane pri Sv. Jakobu v Ljubljani	139
Gotiški napis spomenika sv. Ane pri Sv. Jakobu v Ljubljani	140

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik XIII.

1903.

Sešitek I. in 2.

Iz furlanskih arhivov.

Nabral in priobčil dr. Vladimir Levec.

Prvi, ki je znanstveni svet opozoril na to, kako zanimivi in važni viri za zgodovino južnih pokrajin avstrijske države in posebno za cerkveno zgodovino Notranje Avstrije se nahajajo v raznih furlanskih arhivih, je bil velezaslužni ravnatelj štajerskega deželnega arhiva, g. vladni svetovavec J. pl. Zahn. Njegovi neutrudni marljivosti se imamo zahvaliti za natančnejši seznamek srednjeveških listin, ki se tičejo notranjeavstrijskih dežela, v arhivih videmskih (nadškofijski arhiv in nadškofijska knjižnica, kapiteljski arhiv, Museo civico z mestnim arhivom, notarski arhiv, privatne zbirke prof. Pirona in Bianchi, grofov Florio in Fabrizio ter bratov Joppi), št. danielskih, čedadskih (mestni in kapiteljski arhiv ter zbirka Portis), žminskih (gemonskih) in beneških (Marciana, archivio generale). Zahnove »Archivalische Untersuchungen in Friaul und Venedig«¹⁾ so postale za vsakega znanstvenika, ki ga vodi pot v imenovane arhive, pravi vademecum.

Zahnovemu vzgledu je sledil pred leti g. Anton Koblar. Njegove »Drobtinice iz furlanskih arhivov«²⁾ nam ne podajajo le golega seznamka listin, ampak alfabetično po farah urejene

¹⁾ Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen, VII. in IX. letnik.

²⁾ Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, zv. I. str. 1 seq.; II. str. 30 seq.; III. str. 16 seq. in IV. str. 13 seq.

izvlečke in regeste, ki so za vsakega raziskovavca naše preteklosti neprecenljive vrednosti. Ker si Koblar ni stavil iste ozke časovne meje kakor pl. Zahn, so njegove »Drobtinice« tembolj dobrodošle, četudi je izcrpal samo videmske arhive in knjižnico v Št. Danielu (San Daniele).

Spričo skoro nepregledne množice listin, kopiačnih in konceptnih knjig, registrov i. p., ki se nahaja v furlanskih arhivih, je umevno samo ob sebi, da je tudi paznim očem imenovanih dveh gospodov ušla marsikatera listina, ki se tiče zgodovine naših dežela in ki bi bila vredna, da se objavi.

Raziskovavec lokalne zgodovine, ki mu ni dano, da bi na licu mesta crpal iz bogatega vira, bode vedno hvaležen, če se ga opozori na neznane mu zapiske. Zlasti pa se ni mogoče izogniti objavi posameznih listin toliko časa, dokler tudi pri nas na Kranjskem ne pride do tega, kar je svoje dni za štajersko ozemlje storil pl. Zahn; da se namreč vse za kranjsko zgodovino zanimive listine v furlanskih (pa tudi drugih!) arhivih natančno zaznamujejo in prepíšejo, prepisi pa shranijo v deželnem arhivu, ki naj bi bil dostopen vsakemu raziskovavcu in urejen po modernih znanstvenih načelih.

A do tega je menda še daleč! Zato mislim, da ne bode odveč, ako v naslednjih vrsticah priobčim nekaj listin, ki sem jih nabral l. 1900.—1902. na svojem »iter italicum«.

I.

Velika večina naslednjih listin je shranjena v kraljevem muzeju v starem, nekdanj tako ponosnem, sedaj pa precej zapuščenem Čedadu. Tu sta združena nekaj let sem v nekdanji palači grofov Nordis, ki jo je laška vlada v muzejske svrhe kupila in dala prezidati, prejšnja arhiva kapitelja in municipija (Archivio Ex-Capitolare; Archivio Ex-Municipale).

Tujega znanstvenika pred vsem mika kapiteljski arhiv, sedaj državna svojina. Za prvo potrebo zadostujoč pregled o

bogatih zakladih njegovih podaja »Guida«, ki jo je l. 1899. pri G. Fulviju v Čedadu izdal muzejski ravnatelj Alvisse Conte Zorzi.³⁾

Listine za kranjsko zgodovino se nahajajo v prvi vrsti med originali kapitelskega arhiva, takozvanimi Pergamene Capitolari, pa tudi v precejšnjem številu med originali mestnega arhiva, takozvanimi Pergamene Municipali. Kopije nekaterih kranjskih listin prinaša tudi zbirka Guerra (nekdaj last Cav. Portis).

Toda danes bi opozoril predvsem na listine čedadske plemenitaške rodbine Bojani, ki se hranijo v kapitelskem arhivu že od začetka 19. stoletja.

V naše svrhe je upoštevati poleg takozvanih Pergamene Bojani tudi še takozvani Codice diplomatico Bojani, ali kakor se glasi njegov popolni, nekoliko dolgovezni naslov: »Codice diplomatico Bojani di carte originali di principi, sovrani, pontefici, patriarchi d'Aquileja, cardinali, vescovi, imperatori, rè, dogi di Venezia, principi, conti, comunità e signori delle più qualificate famiglie che tenero seguatamente carteggio col nobile milite Corrado III. Bojani di Cividale, maresciallo di più patriarchi d'Aquileja e con altri distinti sogetti di questo stesso casato. Tomo unico.«

Listine rodbine Bojani je namreč v prvih desetletjih 19. stoletja uredil tedanji prezaslužni kapitelski arhivar Michele Co: della Torre, jih našil na papir in dal vezati v zvezke ter vsaki listini dodal kratek regist.

Razloček med obema navedenima listinskima zbirkama je ta, da obsega Codice diplomatico, kakor kaže že njegov napis, večinoma in pretežno politično korespondenco rodbine, ki je deloma zelo velike vrednosti, mejtem ko so ostale listine privatnega značaja združene v Pergamenah. Vendar Torre pritem ni ravnal vedno dosledno.

³⁾ Imenovanemu gospodu se tudi na tem mestu najiskreneje zahvaljujem za izkazano prijaznost in postrežljivost.

Ta delitev po vsebini je povod tudi povsem zunanjemu razločku. Codice diplomatico obseza z majhnimi izjemami same listine na papirju, Pergamene pa, kakor že ime kaže, skoro izključno originale na pergamentu.

Pergamene Bojani sem pregledal do l. 1420., to je do onega časa, ko je država oglejskih očakov zgubila svojo samostalnost in podlegla v posvetnem oziru Benečanom. V prvem zvezku ni niti ene listine za naše dežele. Iz drugega zvezka sem si zaznamoval najprej eno listino (*št. 14*; org. pgt.), ki zadeva Štajersko. Dana je 14. decembra l. 1318. v Ogleju. Paganus, škof padovanski in administrator oglejske cerkve, je podelil ž njo Ulriku, sinu Pavla Bojani, faro Pilštajn. Listina je slabo tiskana pri Bianchiju, Documenti per la storia del Friuli I., str. 202, št. 102. Zato jo priobčujem spodaj (*št. 1*) še enkrat. Kranjskih tal se tičejo naslednje listine:

št. 35 ddo. 1327, oktober 7., Čedad; za faro Šmartin pri Kranju (gl. spodaj št. 3);

št. 36 ddo. 1327, oktober 12., Šmartin; za isto faro (glej spodaj št. 4);

št. 38 ddo. 1327, november 17. oziroma december 14., Čedad; za župnika Bernarda v Kranju (gl. spodaj št. 5);

št. 40 ddo. 1328, februar 26., Oglej; za župnika Ulrika v Šmartinu pri Kranju (gl. spodaj št. 6);

št. 44 ddo. 1328, september 24., Čedad; za istega (glej spodaj št. 7);

št. 46 ddo. 1329, maj 1., na Kamnu; za faro Šmartin (gl. spodaj št. 8);

št. 47 ddo. 1329, november 21., Čedad; za isto faro (gl. spodaj št. 9);

št. 50 ddo. 1330, maj 2., Avinjon; za imenovanega šmartinskega župnika (gl. spodaj št. 10);

št. 56 ddo. 1333, junij 29., Avinjon; za faro Šmartin (gl. spodaj št. 12);

št. 57 ddo. 1333, julij 8., Čedad; za isto faro (glej spodaj št. 13);

št. 59 ddo. 1333, avgust 18., Čedad, z insertom ddo. 1333, maj 18., Bologna; za isto faro (gl. spodaj št. 14).

Razen naštetih je zanimiva tudi listina št. 53 iz l. 1331., avgust 1., Čedad (org. pgt.), s katero Franciscus de Clugia ordinis minorum, inquisitor heretice pravitatis in Veneciis, Teruisii, Verone, Foroiulii et alibi deputatus imenuje plemenitnika Pavla Bojana (Paulus Buyanus), iz Čedada in njegove dediče za »*officiales officii inquisitionis*«, ker so se bili podvrgli mnogo nevarnostim »*pro honore et favore fidei et officii inquisitionis*«. V pravi luči se nam pokaže ta listina šele v zvezi z naslednjo številko (št. 54 ddo. 1331, avgust 16., Videm; org. pgt.; tiskana pri Bianchiju n. n. m. II. 547, št. 699), ki nam natančno razjasni, ob kateri priliki si je rodbina Bojani pridobila tolikih zaslug za pravo krščansko vero. Imenovani inkvizitor je imel nalog, da pridiguje in oznani v Čedadu križarsko vojsko proti Kobaridu, »*ubi inter montes Sclavi innumerabiles arborem quandam et fontem, qui erat ad radices arboris, venerabant pro Deo*«. Križarska vojska je imela popolen uspeh, drevo je dal inkvizitor posekati, studenec zasuti ter je tako zatrl poganstvo. Pritem sta mu posebno pomagala kanonik Ulrik Bojani, župnik v Šmartinu pri Kranju, in njegov oče Pavel.⁴⁾

Naposled omenjam še št. 69 ddo. 1338, julij 3. in 5., Čedad (org. pgt.), ki se tiče zopet pilštajnske fare. Pl. Zahn je v svojem zapisku nima, zato jo priobčujem spodaj pod št. 15.

Toliko o Pergamenah.

Takozvani Codice diplomatico Bojani obseza v enem zvezku 444 listin. Ponajveč so to originali, pisani na papirju; prepisi (kopije) in originali na pergamentu so v manjšini. Vse listine so skoro izključno iz 14. in 15. stoletja. Nas zanimajo naslednje:

Št. 2 nedatirana (po 1318, december 14.), je koncept na papirju in se tiče fare Pilštajn na Štajerskem (gl. spodaj št. 2);

⁴⁾ Glej tudi Rutarjevo »Zgodovino Tolminskega« str. 65.

št. 3 ddo. 1332, junij 19., Videm, je original listine, tiskane po Binijevem prepisu pri pl. Zahnu, Austro-Friulana, Fontes rerum Austriacarum 2. odd., XL., 39, št. 29. Priobčujem jo spodaj (št. 11) po originalu.

št. 8 ddo. 1363, april 18., Oglej. Oglejski patriarh Ludovik imenuje Viljema Bojana za mejnega grofa v Istri ter mu prepušča za dve leti brezplačno dohodke mejne grofije pod pogojem, da z osmimi konjeniki (equites) prebiva v Istri (org. pap.).⁵⁾

št. 9 ddo. 1363 maj 3., Videm. Priporočilno pismo patriarha za mejnega grofa Viljema Bojana, namenjeno goriškemu grofu Albertu (org. pap.);

št. 10 ddo. 1363, maj 1., San Vito; enako pismo, namenjeno Jerneju grofu na Krku, Modrušu i. t. d. (org. pap.);

št. 12 ddo. 1363, maj 10., San Vito; enako pismo, namenjeno mestnemu svetu tržaškemu (org. pap.);

št. 81 ddo. (1415), julij 5., Čedad; listina se tiče doslej neznanega turškega navala na Kranjsko. Primeri o tem moj članek »Die ersten Türkeneinfälle in Krain und Steiermark«, ki izide v »Mittheilungen des Musealvereines für Krain«;

št. 95 ddo. 1460, december 27., Gornji Grad, za gornjegrajski samostan (gl. spodaj št. 18);

št. 127 brez leta, december 5., Gorica; tiče se Bertolda Čreteškega (gl. spodaj št. 19);

št. 128 brez leta, oktober 20., Kostanjevica; tiče se Friderika s Čušperka (gl. spodaj št. 20.);

št. 129 ddo. (1329), oktober 16., Ortenek; pismo ortenburškega grofa Hermana, kranjskega deželnega glavarja, Pavlu, glavarju v Trziču (Monfalcone); (gl. spodaj št. 17);

št. 174 ddo. 1363, maj 6., Videm. Priporočilno pismo videmskega mestnega sveta za novoimenovanega mejnega grofa

⁵⁾ Št. 8, 10, 12, 174, 175 in 186 so tiskane pri Kandlerju, Codice diplomatico Istriano, toda ne po originalih, ampak po slabih prepisih v Guerrovi zbirki.

v Istri (št. 81), namenjeno glavarju »in Sancto Laurentio Pasnatico« (org. pap.);

št. 175 ddo. 1363, maj 6., Videm; enako pismo, namenjeno Jerneju, Croaciae comiti (org. pap.);

št. 176 ddo. 1363, maj 6., Videm; enako pismo za »domini . . . de Rayphinbergo« (org. pap.);

št. 186 ddo. 1363, maj 2.; Tristan iz Čedad, familiaris mejnega grofa v Istri (št. 81) poroča temu o nekem poslaništvu v Trst (org. pap.);

št. 237 ddo. (1405), april 2., Muje (Muggia). Nicolaus de Portis iz Čedad poroča furlanskemu maršalu Konradu Bojanu, da je »quidam mercator de Lubiana nomine Petrus« pravil, da je od služabnikov grofa ortenburškega poizvedel, da bode vojvoda iz Tecka v kratkem izvoljen za oglejskega patriarha (org. pap.)⁶⁾;

št. 302 ddo. 1414, marec 3., Videm; listina se tiče sicer Furlanije, toda izdal jo je Vlricus, plebanus in Radmanstorff, archidiaconus Carnee. Isti je kot tajnik patriarha omenjen tudi v št. 72 iz leta 1417 (marec 1., Čedad).

Da bi govoril o ostali bogati snovi, ki jo prinaša Codice diplomatico posebno za politično zgodovino furlansko okrog l. 1400., tu ni mesta. Opozarjam le na zanimive dopise Konrada Bojana s koncila v Kostnici⁷⁾ in na poročilo nekega Dubrovničana, namenjeno mestu Dubrovniku, o bitki pri Adrianoplu (št. 442).

⁶⁾ Glede datuma primeri Manzano, Annali del Friuli VI. 173 sub 1405—28 aprile, Udine.

⁷⁾ Konrad III. Bojani je bil v Kostnici od decembra 1414 (glej Manzano n. n. m. VI. 265 sub 1414—26 dicembre, Costanza) in se je šele oktobra 1415. l. vrnil v domovino (prim. protokole furlanskega parlamenta k 20. oktobru 1415, fol. 22', v mestni knjižnici v Vidmu). Vendar so ga pozneje najbrž v drugo poslali v Kostnico, ker poroča od tam 6. decembra 1417 o volitvi Martina V. za papeža (Cod. dipl. Boj. št. 428); drugo pismo z dne 13. decembra 1417. l. je ohranjeno v št. 429.

II.

Priliko, ki se mi ponuja, porabljam, da poročam o neki drugi srečni najdbi.

Moj velecenjeni prijatelj, bivši videmski mestni knjižničar g. dr. P. S. Leicht, mi je dovolil vpogled v dva kodeksa patriarških kancelarjev (t. zv. Kanzlercodices), ki sta svoj čas ostala pl. Zahnu neznana. Z imenom »Kanzlercodices« zaznamuje pl. Zahn knjige, v katere so kancelarji in notarji patriarhov zapisavali dan za dnevom koncepte izdanih listin ter vse pri patriarhu vložene in podane pritožbe, prošnje i. t. d. cerkvenega in posvetnega značaja⁸⁾. Ti kodeksi, ki so neprecenljive važnosti, so imeli isto žalostno usodo kot arhiv patriarhov sploh. Kakor kaže Zahnov seznamek (n. n. m. str. 83 seq.) so raztreseni in razneseni po raznih gornjeitalskih arhivih. Dvoje takih konceptnih knjig se nahaja sedaj tudi v arhivu grofa Strassoldo v Joannizu⁹⁾. Pregledal sem ji v mestni knjižnici videmski l. 1901. Oba kodeksa je pisal Odorico de Susana, sin Andreja iz Vidma, torej tisti kancelar, ki je na povelje patriarha Markvarda uredil patriarški arhiv v 70ih letih 14. stoletja¹⁰⁾. Toda čuden slučaj je nanesel, da so se ravno njegove konceptne knjige večidel izgubile. En kancelarski kodeks iz let 1359—1367 — zaznamujem ga z O_1 — je našel pl. Zahn v mestnem arhivu v Gemoni¹¹⁾; dva druga sta, kakor omenjeno, shranjena v Joannizu ter sta iz let 1363 do 1364, oziroma 1370—1372.

Prvi teh dveh kodeksov — zaznamujem ga z O_2 — ima 18 listov. Od teh so listi 1—14 popisani. Format je 2°. Med liste je vloženih 5 posameznih pol. Na ovoj je Odorico sam

⁸⁾ pl. Zahn, Archivalische Untersuchungen in Friaul und Venedig (ponatisk iz »Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen« VII.) stran 6.

⁹⁾ Grad Joanniz leži v avstr. Primorju (sodni okraj Červinjan).

¹⁰⁾ pl. Zahn, Zwei mittelalterliche Archivsanlagen in Italien, Archivalische Zeitschrift III. str. 61 seq.

¹¹⁾ Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsquellen IX. str. 97.

zapisal: *Note mei Odolrici sub m^o III^c lxIII indictione prima* in pod tem: *Note eciam mei Odolrici sub m^o III^c lxIII indictione secunda*. V kodeksu ni niti ene listine za Notranjo Avstrijo. Na eni vloženi posameznih pol se nahaja z Odorikovo roko pisani protokol seje takozvanega *Consilium generalis colloquii* t. j. od parlamenta voljenega stanovskega sveta z dne 28. januarja 1372 v Vidmu, v katerem je proti koncu govor o avstrijskih vojvodih¹²⁾. Na listu 18' t. j. na zadnji strani stojita pod napisom: *m^o III^c liiij (!)*¹³⁾ *indictione secunda*. *Copie litterarum reverendissimi domini L(udovici) patriarche Aquilegensis* dve listini. Prva ddo. 1364, marec 16, Oglej je *Copia littere dirrecte (!) dominis Hugoni et Rodulfo de Duyno* zaradi neke pravde *super villa Morsani*; druga z istega dne pa je *Littera confirmationis potestatis in Mugla* (= Muggia, Muje v Istri).

Drugi kodeks (*O₃*) ima 22 listov in ovoj. Zadnjih 12 je praznih. Format je 2°. Vložena sta dva lista. Kodeks obseza vseskozi koncepte od Odorikove roke (tudi na enem vloženi listov), kar izpričujejo od iste roke posameznim konceptom dodane besede: *Completum per me Odolricum* ali *Completum per me et datum magistro Stephano*. Na ovoj je Odorico zapisal: *Note mei Odolrici de m^o III^c lxx^o indictione VIII^a*, druga roka 15. stoletja pa je dodala et *m^o cccclxxj* et *m^o cccclxxij^o*. Na l. 8' in 9 je zapisana spodaj priobčena listina, tikajoča se Cirknice ddo. (1370), november 28., Videm. Vse druge listine zadevajo neavstrijska tla.

Kako so te konceptne knjige prišle v Joanniz in, ali se tam nahajajo še drugi kancelarski kodeksi, tega nisem mogel

¹²⁾ *Item [diffinitum fuit, quod] provideatur et detur ordo super defensione Patrie in proxime dicto colloquio* — neposredno spredaj je bil govor o prihodnji seji parlamenta — *ita quod conservetur, si expediat, in fine treugarum contra duces Austrie et alios quoscumque*.

¹³⁾ Prav bi bilo 1364!

poizvedeti. Gotovo je samo, da so po Odorikovi smrti († 1390) ostale v posesti njegove rodbine in da niso bile shranjene v patriarškem arhivu, kakor bi bilo pričakovati pri konceptnih knjigah tistega kancelarja, ki je ta arhiv uredil. To se da sklepati iz družega v O_3 vložnega lista, ki obseza pismo istoimenskega potomca¹⁴⁾ našega kancelarja ddo. 1498, januar 18., v katerem prosi neimenovanega prijatelja-notarja, naj bi prepisal »tuta questa scriptura, quale e in queste fogli qui incluso videlicet questo conseglio«, ker on sam tega nikakor ne more storiti, »per che io tuta questa note pasata ho habuto la mia doglia de testa«. S questo conseglio pa je mislil pisatelj tega pisma najverojetneje na Consilium generalis colloquii iz l. 1372, ki je vložen v O_2 . Tako pa je dokazano, da sta bila oba rokopisa, O_2 kakor tudi O_3 , še l. 1498. v posesti potomcev patriarškega kancelarja Odorika. O poznejši usodi obeh kodeksov, kakor omenjeno, ni znanega ničesar.

III.

Dodati imam še nekaj opazk glede na vsebino spodaj priobčenih listin.

Pretežna množica njihova se nanaša na faro Šmartin pri Kranju in njenega župnika Ulrika.

Ulrik Bojani je bil iz rodu stare, že v 12. stoletju omenjene čedadске plemenite rodbine, sin Pavla Bojanija. Oglejski generalni vikar Nikolaj mu je 13. novembra 1306 v Čedadu podelil prvo tonzuro¹⁵⁾. Kmalu potem je bil izvoljen od čedadskega kapiteljna za kanonika. Patriarh Otobon je to volitev 22. februarja 1307 iz Vidma potrdil.¹⁶⁾ L. 1318. mu je bila podeljena

¹⁴⁾ Odoricus de Susanis, ki se sicer podpisuje Odoricus quondam honorabilis ser Sebastiani de Susanis de Vtino publicus imperiali auctoritate notarius.

¹⁵⁾ Org. pgt. s privešenim pečatom, Perg. Bojani II. zv. št. 6. v kraljevem muzeju v Čedadu.

¹⁶⁾ Org. pgt. s pečatom, privešenim na rdeči svileni niti, n. n. m., II. zv., št. 7.

fara Pilštajn na Štajerskem¹⁷⁾; kmalu nato pa je moral biti izvoljen za kanonika oglejske cerkve.¹⁸⁾ Poleg navedenih dveh kanonikatov je dobil od papeža Janeza XXII. 14. oktobra 1326 še kanonikat v kapiteljnu karlsburškem na Sedmograjskem (ecclesie Transsiluane Albeuile).¹⁹⁾ Leto kasneje je postal župnik v Šmartinu pri Kranju.²⁰⁾ Zaposedla sta faro namesto njega župnik Bernard iz Naklega in vikarij Janez iz Kranja, upeljal pa jih je čedadski kanonik Sigfrid Starograjski. Takrat je imel Ulrik samo subdiakonot, v diakona je bil posvečen šele 6. februarja 1328²¹⁾ in 17. septembra istega leta stoprv v mašnika.²²⁾ L. 1329. je dal dohodke šmartinske fare za tri leta v najem tedanjemu mošenjskemu župniku Henriku proti letni najemnini 60 mark oglejskega denarja. Najemnino je Henrik moral plačevati v dveh letnih obrokih, na sv. Jurija in sv. Mihaela dan. Poroki pa so bili oba grofa ortenburška, Majnhard in Albreht, ter njihova viteza Gizelher in Herbard s Kamna (pri Begunjah).²³⁾ — Vendar Ulrik Bojani ni ostal v mirni posesti svoje fare. Neki Henrik iz Gorij (ali po listini št. 13 iz Goričan), ki ga je podpiral ortenburški grof Herman III., je namreč potom zvijače trdeč, da je fara prosta, dosegel, da mu jo je papežev legat za Gornjo Italijo, Bertrand, škof ostijski, podelil. Prišlo je do pravde pred legatom, ki je dal obe stranki po župnikih iz Radovljice, Mošenj in Cerkljan pozvati predse.²⁴⁾ Kako je pravda končala, ni znano. Ulrik je kmalu zatem umrl, zakaj l. 1338. se že omenja kot mrtev.²⁵⁾

¹⁷⁾ Glej spodaj listino št. 1 in 2.

¹⁸⁾ Kot tak se prvič omenja v listini št. 3.

¹⁹⁾ Org. pgt. s privešeno bulo n. n. II. zv. št. 30. — Albauila je sedanji Karlsburg; starejše nemško ime je Wizenburg (Weissenburg), na kar še spominja sedanje madjarsko ime Gyula-Fehérvár.

²⁰⁾ Glej spodaj listino št. 3 in nasl.

²¹⁾ Glej spodaj listino št. 6.

²²⁾ Glej spodaj listino št. 7.

²³⁾ Glej spodaj listino št. 8 in 9.

²⁴⁾ Glej spodaj listine št. 12, 13 in 14.

²⁵⁾ Glej listino št. 15, kjer se imenuje «condam Wolricus».

Izmed ostalih listin je zanimiva št. 11 kot izpričevalo trgovinskih odnošajev v prvi polovici 14. stoletja med Gorenjsko in Furlanijo.

Za kranjsko pravno zgodovino posebne važnosti je listina št. 17. Obseza priporočilno pismo grofa Hermana III. Ortenburškega za svojega kapelana Henrika, namenjeno Pavlu Bojanu, ki naj bi Henriku — poznamo ga iz listin št 8 in 9 kot mošenjskega župnika — preskrbel vikarijat fare Šmartin. Da je ta Henrik res identičen z onim v listinah št. 8 in 9 imenovanim, se razvidi iz tega, ker ga grof zove »sororius Jeislheri honesti servitoris nostri«. Ta Jeislherus je namreč brez dvoma v onih dveh listinah omenjeni kastelan na Kamnu, Gizelher iz Begunj. Ako so ta domnevanja opravičena, potem ni težko dognati datum naše listine št. 17. V listini sami je naznačen samo dan (16. oktober), a iz navedenega se da povzeti, da je bila dana na Orteneku 16. oktobra 1329 l. — Kar pa je najvažnejše, je to, da se ortenburški grof Herman v tej listini imenuje deželnega glavarja na Kranjskem in v Slovenski Krajini (captaneus Carniole et Marchie). Listina je doslej edina, ki nam grofa Hermana III. navaja kot glavarja, ter je tako majhno sicer, toda dobrodošlo popolnilo k znanemu seznamku Kozinovemu.

Zanimiv prinos k cerkveni zgodovini je listina št 18. Znano je, da je cesar Friderik III., ko je l. 1461. ustanovil ljubljansko škofijo, tej inkorporiral tudi samostan v Gornjem Gradu. Zadnji opat je bil Gašper Pinter²⁶⁾. Doslej se ni vedelo, ali se je omenjena inkorporacija izvršila po njegovi smrti ali še za njegovih živih dni. Orožen²⁷⁾ je bil mnenja, da je opat Gašper umrl šele spomladi l. 1461., ker se v neki listini z dne 19. marca 1461 (v petek po sv. Jederti) še omenja. Orožen sam je že dvomil, da bi bil datum te listine pravi²⁸⁾.

²⁶⁾ Orožen, Das Bisthum und die Diöcese Lavant II. Theil. Das Benediktiner-Stift Oberburg str. 189 in nasl.

²⁷⁾ n. n. m. 194 in nasl.

²⁸⁾ »Hat es mit diesem vorstehenden Regeste seine Richtigkeit, so konnte Abt Kaspar nicht schon 1460 gestorben sein« n. n. m.

Zdolaj natisnjena listina št. 18 nam neovržno dokazuje, da je opat Gašper gotovo že l. 1460., in sicer precej časa pred božičem umrl. Zakaj 27. decembra 1460²⁹⁾ prosijo prior Gregor in gornje-grajski menihi že v drugo cesarja Friderika, naj jim dovoli, da si izberejo opata, ker po pravilih svojega reda ne smejo več čakati, oziroma mu naznanjajo, da so ga že izvolili. Iz drugih virov vemo, da je bil voljen za opata prior Gregor Hinek, ki se je pa tu še kot prior podpisal. A vse to ni pomagalo. Dnevi samostana so bili šteti in 6. septembra 1461 se je in- korporiral novoustanovljeni ljubljanski škofiji.³⁰⁾

Listinski dodatek.³¹⁾

Št. 1.

Paganus, škof padovanski in administrator oglejske cerkve, podeli Ulriku, sinu Pavla Bojani, farno Pilstajn (Peilstein) na Štajerskem.
Oglej 1318, december 14.

Org. pgt. (t. zv. ital.), 19:14; v kraljevskem muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Pergamene Bojani zv. II., št. 14. — Tisk: Bianchi, Documenti per la storia del Friuli dal 1317 al 1325, pg. 202, št. 102 (iz org).

Paganus dei et apostolice sedis gratia episcopus Paduanus, administrator ecclesie Aquilegensis in spiritualibus et temporalibus a sede apostolica deputatus dilecto nobis discreto viro Vorlico Pauli Boiani plebano plebis sancti Michaelis de Peylstahyn Aquilegensis diocesis salutem in domino. Litterarum

²⁹⁾ Listina nosi sicer datum: an sand Johannis tag zu weichnachten anno etc. lx primo, a ker se je novo leto tedaj pričelo že s 25. decembrom (glej Grotefend, Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit I. str. 205 in nasl.), je treba datum pravilno reducirati na 27. december 1460. l.

³⁰⁾ Orožen n. n. m. 197.

³¹⁾ Tu priobčene listine sem priredil za tisk po načelih, ki jih je upeljal pl. Sickel pri listinskem oddelku »Monumenta Germaniae«. — Pri popisu listine znači 19:14 in podobno, da je listina 19 cm visoka in 14 cm široka.

sciencia morum ac vite honestas aliaque tue probitatis merita quibus iuvari dignosceris, nos inducunt, ut ad personam tuam nostre liberalitatis dexteram extendamus. Cum itaque plebanatus plebis sancti Michaelis de Peylstahyn Aquilegensis diocesis per obitum quondam Pernardi plebani ipsius plebis vacet ad presens, nos volentes tibi premissorum consideratione nec non, ut tua et tuorum devocio erga nos et Aquilegensē crescat ecclesiam, gratiam [fa]cere specialem plebanatum predictum sic vacantem cum omnibus iuribus et pertinenciis suis tibi qui canonicatum et prebendam in Ciuitatensī Aquilegensis diocesis ac locum et perpetuum beneficium in de Fossalto Concordiensis diocesis ecclesiis obtines, auctoritate qua in hac parte fungimur, ducimus conferendum ac discretum virum dominum Guillelmum decanum Aquilegensē pro te investimus per nostrum anulum de eodem presentes tibi super hoc in testimonium dirigentes. Datum Aquilegie in patriarchali palacio XVII. kalendas ianuarii anno dominice nativitatis millesimo trecentesimo decimo octavo indictione prima.

Št. 2.

Bernard, dekan čedadski, naznanja pilštajnskimi župljanom, da je fara Pilštajn podeljena Ulriku Bojanu.

Čedad (po 1318, december 14.)

Originalni koncept na papirju, 207 : 238, v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Cod. dipl. Bojani št. 2.) — Da je to koncept, je razvideti iz mnogih poprav in dostavkov, dalje iz tega, da so osebna imena in datum, ki bi se bila imela vstaviti pri čistem prepisu, naznačena s pikami, da listina, ki jo je bilo treba inserirati, še ni inserirana, zlasti pa iz ukaza, namenjenega očevidno ingrosistu, naj listino na določenem mestu vstavi. Tudi manjkata podpis notarja in pečat, o katerih je v tekstu govor. — Glede datuma primeri predstoječo listino št. 1.

Bernardus decanus Ciuitatensis Aquilegensis diocesis executor ad infrascripta specialiter deputatus discretis viris universis et singulis vicariis titulanis rectoribus ac plebesanis in plebe sancti Michaelis de Peylstahyn Aquilegensis diocesis constitutis

necnon omnibus et singulis quorum interest vel intererit et quos infrascriptum negocium contingit aut contingere poterit in futurum,^{a)} salutem in domino. Noveritis nos a reverendo patre et domino nostro domino Pagano dei gratia episcopo Paduano, administratore ecclesie Aquilegensis in spiritualibus et temporalibus a sede apostolica deputato executorias^{b)} super gratia et provisione facta discreto viro Vorlico^{c)} Pauli Boianni plebano plebis sancti Michaelis de Peylstahyn^{d)} litteras recepisse sub hac forma: Paganus etc. et ponatur totus tenor litterarum executoriarum. Quare volentes, ut tenemur, nobis iniuncta exequi reverenter, vos et vestrum quemlibet semel secundo et tercio pereniter presencium tenore requirimus et monemus^{e)} vobis nichilominus auctoritate nobis commissa in virtute sancte obediencie et sub excommunicationis pena districte precipiendo mandantes, quatenus infra sex dies post presentationem seu denunciationem presencium vobis factam inmediate sequentes quorum duos pro primo duos pro secundo et reliquos duos pro tercio et pereniter termino assignamus, prefatum Vorlicum dicte plebis plebanum ad dictam plebem vel eius procuratorem pro eo libere recipere et admittere studeatis ac cum in possessione plebis eiusdem et iurium suorum liberum sine molestia et contradictione^{f)} aliqua dimittatis obedientes eidem, prout debetis et sicut decet, fideliter intendentes sibi que vel procuratori suo^{g)} de fructibus redditibus proventibus iuribus et obventionibus universis ad ipsam plebem quoque modo spectantibus curetis integraliter respondere, alioquin si vos vel vestrum aliquis vel aliqui huiusmodi mandati nostri contradictores extiteritis vel rebelles in premissis vel aliquo premissorum vel predictis mo-

a) necnon omnibus — in futurum *od piščeve roke s kazalnim znakom na gorenjem robu listine dostavljeno.*

b) executorias *nad vrsto od iste roke dostavljeno.*

c) *Zatem nato črtano.*

d) *Zatem executorias črtano.*

e) *Zatem qua črtano.*

f) *Tako org.*

g) *procuratori suo ob robu od iste roke dostavljeno.*

nitioibus nostris non parueritis cum effectu necnon in dantes consilium auxilium vel favorem publice vel occulte per quod gratia predicta impediri valeat vel^{a)} d[e]ferri, cuiuscumque dignitatis ordinis conditionis vel status existant, in hiis scriptis predictis monitionibus premissis ex nunc prout ex tunc excommunicationis sententiam promulgamus. Presentem autem processum nostrum et litteras in testimonium premissorum per . . .^{b)} notarium publicum infrascriptum scribi et publicari mandavimus et nostri sigilli appensione muniri. Datum et actum in Ciuitate^{b)} Aquilegensis diocesis in ecclesia etc. anno domini . . .^{b)} et indictione presenti . . .^{b)} testibus vocatis et rogatis.

Št. 3.

Ulrik Bojani, župnik v Šmartinu pri Kranju, imenuje svoje pooblaščenca za zaposedbo te fare.

Čedad 1327 oktober 7.

Org. pgt., 19 : 14; v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Pergamene Bojani II. zv. št. 35).

In Christi nomine amen. Anno domini a nativitate eiusdem millesimo trecentesimo vigesimo septimo indictione decima die septimo intrante Octubri venerabilis vir dominus Vorlicus natus domini Pauli de Ciuitate Aquilegensis et Ciuitatensis ecclesiarum canonicus et plebanus plebis sancti Martini prope Craynburch in Carniola ut plebanus dicte plebis sancti Martini fecit constituit et ordinavit venerabilem virum dominum Pernardum de Lonch plebanum in Nachel et dominum presbyterum Johannem vicarium plebis de Craynburch licet absentes tamquam presentes et quemlibet eorum in solidum ita, quod non sit pocior condicio occupantis et quod unus eorum inceperit, alter mediare prosequi valeat et finire, suos veros certos nuncios missos et procuratores legitimos et speciales ad in-

a) vel nad vrsto od iste roke dostavljeno.

b) Tako org.

trandum acceptandum et apprehendendum nomine ipsius [domi]ni Vorlici plebani possessionem et tenutam corporalem prefate plebis sancti Martini cum omnibus suis pertinentiis et iuribus spectantibus et pertinentibus ad ipsam plebem sancti Martini et omnia alia et singula faciendum que circa huiusmodi tenutam et possessionem quocumque quomodocumque et qualitercumque melius et utilius pro ipso domino Vorlico plebano videbitur, et iurandum quodcumque sacramentum oportunum in animam suam, promittens dictus dominus Volricus plebanus mihi Stephano notario infrascripto stipulanti pro omnibus quorum interest vel intererit, se habiturum firmum et ratum quidquid per ipsos procuratores vel eorum alterum factum et procuratum fuerit in premissis, sub obligatione et ypotheca omnium suorum bonorum. Actum in Ciuitate Austria in sacristia sancte Marie maioris ecclesie presentibus dominis Ziurido de Altumburch canonico Ciuitatensi, Iohanne custode dicte ecclesie, presbytero Federicho prebendario dicte ecclesie, dicto domino Paulo et Nicholusio condam Tani de Ciuitate testibus et aliis.

(S. N.) Et ego Stephanus filius magistri Antonii Candeli^{a)} de Ciuitate Austria imperiali auctoritate notarius publicus predictis omnibus interfui et rogatus scribere scripsi.

Št. 4.

Čedadski kanonik Sigfrid Starograjski vpelje župnika Bernarda iz Naklega kot pooblaščenca Ulrika Bojana v posest fare Šmartin pri Kranju.

Šmartin 1327 oktober 12.

Org. pgt., 20'6 : 19'1, v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Perg. Bojani, II zv., št. 36).

In Christi nomine amen. Anno eiusdem millesimo tricentesimo vigesimo septimo indictione decima die duodecimo mensis Octubris in ecclesia sancti Martini prope Craynburgam

^{a)} Candel = okrajšalnim znakom org.

Aquilegensis diocesis presentibus presbytero^{a)} Iohanne vicario in Craynburga dicte diocesis nec non nobilibus viris dominis Gayserjo de Vigono castelano in Lapide et Herbordo de Ponduin testibus et aliis venerabilis vir dominus Siuridus de Albenburch^{b)} canonicus Ciuitatensis ecclesie nuncius datus per venerabilem virum dominum fratrem Iohannem abbatem monasterii Rosacensis Aquilegensis diocesis, vicarium reverendi patris domini Pagani dei et apostolica gratia sancte sedis Aquilegensis patriarche, venerabili viro domino Vuorlico domini Pauli Aquilegensi canonico et plebano ecclesie sancti Martini prope Craynburgam Aquilegensis diocesis ad introducendum ipsum dominum Vuorlicum et ponendum in corporalem possessionem dicte plebis et eiusdem fructuum^{c)}, quam plebem ipse dominus vicarius ipsi domino Vuorlico ex comissione^{d)} sibi facta per dictum dominum patriarcham contulit pleno iure, que plebes vaccabat per mortem condam domini Henrici ipsius plebis plebani, venerabilem virum dominum Pernardum de Lok plebanum in Nak^{b)} procuratorem per ipsum dominum Vuorlicum ad hoc specialiter deputatum ipsius plebis et iurium ipsius per cornu altaris ac vectem hostii claudendo et aperiendo procuratorio nomine quo supra [in] corporalem introduxit possessionem quam idem^{e)} procurator procuratorio nomine quo supra benigne suscepit ac ipsius plebis et eius iurium corporalem possessionem intravit.

(S. N.) Et ego Petrus magistri Iohannis de Mutina imperiali auctoritate notarius predictis omnibus interfui et rogatus scripsi.

---

a) presbyteris *org.*

b) *Tako org.*

c) fructibus *org.*

d) comisione *org.*

e) iidem *org.*

Št. 5.

- I. *Cardus de Saunberch se obveže, da ponese kranjskemu župniku Bernardu pismo oglejskega vikarja Petra Mora.*

Čedad 1327 november 17.

- II. *Isti priseza, da je izpolnil svojo obvezo.*

Čedad 1327 december 14.

Org. pgt., 239 : 16; v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Perg. Bojani II. zv., št. 38).

- I. Anno domini millesimo C^oC^oC^oXXVII. indictione decima die XIII° exeunte novembri in Ciuitate Austria apud domum comunis presentibus Matheo filio Pelegrini de Ciuitate, Laurencio filio condam magistri Iohannis Sibelli, Iacobo inferatore de Ciuitate et aliis coram discreto viro domino Siurido canonico Ciuitatensi ex mandato et commissione, ut dicebat, venerabilis viri domini Petri More reverendi patris domini P(agani) dei et apostolica gratia sancte sedis Aquilegensis patriarche vicarii Çardus de Sau(nberch) iuravit corporaliter ad sancta dei ewangelia transferre presentare et dare [domino] Pernardo de Craynburch bona fide sine fraude ex parte dicti domini vicarii quasdam litteras citatorias registratas manu Gubertini notarii et relacionem presentacionis earundem eidem domino vicario vel eius alio iudici delegato vel subdelegato dato vel dando facere fideliter et legaliter sine fraude.
- II. Anno domini millesimo C^oC^oC^oXXVII^o indictione decima die XIII° decembris in Ciuitate Austria ante ecclesiam sancti Iohannis Baptiste presentibus discretis viris dominis Iohanne custode maioris ecclesie Ciuitatensis, Iohanne Rubeo mansionario dicte ecclesie, Sagino de Parma castaldione Ciuitatensi et aliis coram discreto viro domino Guidone decano Ciuitatensi de mandato et commissione, ut dicebat, venerabilis viri domini Petri More reverendi patris domini

P(agani) dei et apostolica^{a)} gratia sancte sedis Aquilegensis patriarche vicarii Çardus de Saunberch nuncius iuratus dicti domini vicarii, prout constat publico^{b)} instrumento de iusiurando exinde facto manu mei notarii subscripti^{c)}, et iterum ibidem iuratus et interrogatus suo sacramento dixit, quod die Martis VIII° decembris intrantis in stupa ipsius domini Pernardi presentavit et dedit eidem Pernardo de Craynburch quasdam litteras sanas et illesas ex parte predicti domini vicarii citatorias, prout in registro manu Gubertini notarii facto plenius continetur, et dixit, quod a die presentacionis huiusmodi litterarum ad^{d)} diem Martis decimam exeuntis decembris erunt quindecim dies.

(S. N.) Et ego Martinus de sancto Odorlico imperiali auctoritate notarius hiis interfui et rogatus scripsi.

Št. 6.

Kancijan, škof emonski (Cittanuova v Istri), podeli Ulriku, župniku v Šmartinu pri Kranju, diakonat.

Oglej 1328 februar 26.

Org. pgt., 12 : 24·2, pečat odpadel, v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Perg. Bojani II. zv., št. 40).

Noverint universi presentes literas^{e)} inspecturi, quod nos Cancianus dei gratia Emonensis episcopus, dum sacros ordines vice et nomine reverendi in Christo patris et domini domini Pagani dei et apostolice sedis gratia sancte sedis Aquilegensis patriarche cuius in pontificalibus generalis existimus vicarius, in ecclesia maiori Aquilegensi clericis iuxta sacrosancte Romane ecclesie ritum in primis quadragesime temporibus in quibus a

a) apostolica *org.*

b) puplico *org.*

c) subscripti *org.*

d) ad *pod tekstom s kazalnim znakom dostavljeno org.*

e) literas *org.*

sacrosancta Romana ecclesia conceduntur ministrare, venerabilem virum dominum Wolricum domini Pauli Aquilegensis canonicum et plebanum sancti Martini prope Craynburgam ad diaconatus ordinem promovimus. In cuius rei testimonium presentes nostri iussimus sigilli pendentis impressione firmari. Datum Aquilegie XXVI^a februarii sub anno domini millesimo tricentesimo XXV[II]^o indictione XI^a.

Št. 7.

Kancijan, škof emonski, posveti Ulrika, župnika v Šmartinu pri Kranju, v mašnika.

Čedad 1328 september 24.

Org. pgt., 16·6 : 30·9, pečat odpadel, v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Perg. Bojani II. zv., št. 44). — Dan posvečenja (>cum... cantatur misse introitus Venite adoremus<) je 17. september 1328.

Noverint universi presentes litteras^{a)} inspecturi, quod nos Cantianus dei gratia episcopus Hemonensis reverendi in Christo patris et domini domini Pagani dei et apostolice sedis gratia sancte sedis Aquilegensis patriarche in pontificalibus vicariis generalis celebrantes officium quatuor temporum, cum per universalem ecclesiam cantatur misse introitus Venite adoremus, venerabilem virum dominum Wolricum de Ciuitate plebanum sancti Martini prope Craynburgh ac Aquilegensis et Ciuitatis ecclesiarum canonicum dei nomine invocato ac virginis dei genitricis Marie consecravimus ipsum ad honorem sacerdotii sollempniter promoventes secundum ritum et consuetudinem sancte Romane ecclesie ac instituta sanctorum patrum et canones^{b)} sanctiores. In cuius rei testimonium et evidentiam clariorem has nostras patentes litteras^{a)} iussimus nostri sigilli munimine roborari. Datum Ciuitate XXIII° septembri anno dominice nativitatis millesimo CCC^o XXVIII° c)^{e)} indictione undecima.

a) litteras org.

b) canones org.

c) Iz XXVIII z ostrugo zadnje enojke popravljenno org.

Št. 8.

Giselher z Begunj, grajski glavar na Kamnu, in Herbart iz Podvina (pri Mošnjah) prevzameta poroštvo za Henrika, župnika v Mošnjah, glede fare Šmartin pri Kranju.

Na Kamnu (pri Begunjah) 1329 maj 1.

Org. pgt., 148 : 25, na pgtnem. traku navešena pečata izdajateljev listine; v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Perg. Bojani II. zv., št. 46).

Testificamus nos Gayserus de Vigono castellanus in Lapide et Herbordus de Pondiuin per presentes confitentes, quod cum nostris precibus et instantia dominus Paulus condam domini Boyanni et Vorlicus eius filius plebanus sancti Martini prope Craynburgam locaverunt ipsam plebem presbytero Henrico plebano de Misnacho ad duos annos precio annuali sexaginta marchis solidorum persolvendis medietatem in festo sancti Michaelis et residuum sancti Georgii. A die locationis quarto decimo mensis madii proximi erit annus. Pro quo presbytero Henrico constituimus nos principales debitores et fideiussores promittentes sub sacramento eisdem locatoribus persolvere integraliter per nos et heredes nostros cum obligatione omnium nostrorum bonorum presentium et futurorum et refectione omnium suorum dampnorum et expensarum ac interesse modo quocumque et conservatione pignorum vendendorum et denariorum accipiendorum sub usuris pro quolibet termino de omnibus credendo largo eorum verbo sine sacramento vel alia probatione et nullam exinde probare solutionem nisi per litteras ipsorum locatorum. In cuius rei testimonium presentes nostras litteras sigillis nostris munitas eis dedimus. Datum in Lapide die primo madii sub millesimo trecentesimo vigesimo nono indictione XII^a.

Št. 9.

Ulrik, župnik v Šmartinu pri Kranju, da vse dohodke svoje župnije Henriku, župniku v Mošnjah, v najem.

Čedad 1329 november 21.

Org. pgt., 18³:19⁵, v kraljevem muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Perg. Bojani II. zvezek, št. 47).

In nomine domini amen. Anno eiusdem millesimo tricentesimo vigesimo nono indictione duodecima die decimo exeunte novembri in Ciuitate Austria in ecclesia maiori sancte Marie presentibus dominis Tramontano et Florico canonicis Ciuitatensibus, Benevenuto dicto Čipirlino presbytero de Ciuitate, Paulo condam domini Boyanni de Ciuitate, Francisco condam Iohannis massarii de Ciuitate et aliis dominus Vvolricus filius domini Pauli de Ciuitate plebanus plebis sancti Martini prope Craymburch locavit domino Henrico plebano de Mosinacho omnes redditus et proventus dicte plebis sue sancti Martini prope Craymburch a festo sancti Michaelis proximo venturo usque ad tres annos subsequentes ad omne periculum et eventum dicti domini Henrici guerre tempestatis et aliorum eventuum, ita quod ipse dominus Henricus teneatur et solvere promisit omnes collectas provisiones et angarias, que debent solvi et fieri pro ipsa plebe, et singulis annis interim solvere et dare ipsi domino Vvolrico vel cui commiserit in dicta civitate sexaginta marchas soldorum^{a)} sive venetianorum^{b)} Aquilegensis monete in bona moneta videlicet medietatem in festo sancti Georgii et aliam medietatem in festo sancti Michaelis sequenti et usque ad diem carnisprivii proximum ponere sibi fideiussores de hiis dominos comites Meynardum et Albrectum fratres de Ortumburch et Gaysler et Erbordum de Stayn sub litteris et sigillis eorum. Quod si usque ad dictum diem carnisprivii proximum non fecerit, dictus locator

a) Tako org.

b) ven s krajsalnim znakom na ostrugi org.

non teneatur locationem huiusmodi observare. Decimas vero que pro ipsa plebe debent solvi, predictus dominus Vvolricus solvere teneatur. Que quidem omnia et singula dicte partes vicissim inter se promiserunt firma et rata habere tenere attendere et observare cum refectione dampnorum et expensarum obligantes ad invicem omnia sua bona presentia et futura.

(S. N.) Et ego Antonius Ciuitatis imperiali auctoritate notarius predictis interfui et rogatus scripsi.

Št. 10.

Gancelmus, škof albanski, dovoljuje kustosu čedadске cerkve, da Ulrika Bojana oprosti ekskomunikacije.

Avinjon 1330 maj 4.

Org. pgt., 15'3 : 23'1, pečat odpadel, v kraljevem muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv; Perg. Bojani II. zv., št. 50).

Gancelmus miseratione divina episcopus Albanensis discreto viro . . custodi ecclesie Ciuitatis Aquilegensis diocesis salutem in domino. Ex parte Vulrici filii Pauli Boyani Aquilegensis canonici [et] Ciuitatis plebanique ecclesie sancti Martini prope Craynbuga^{a)} Aquilegensis diocesis nobis oblata petitio continebat, quod ipse olim, prout tibi exponet, ira motus in Iacobum Taruisini concanonicum suum citra sanguinis effusionem et alium excessum difficilem vel enormem in capitulo ipsius ecclesie Ciuitatis manus iniecit temere violentas, propter quod in canonem late sententie noscitur incidisse. Verum cum sit paratus in omnibus sancte matris ecclesie obedire mandatis et propter inimicicias capitales quas habet, non possit sedem apostolicam visitare absolutionis beneficium petiturus, supplicari fecit humiliter sibi super his per sedem ipsam misericorditer

^{a)} Tako org.

provideri. Nos igitur auctoritate domini pape cuius primarie curam gerimus discretioni tue, cum patriarcha Aquilegensis excommunicatus esse dicatur, committimus, quatinus, si est ita, postquam passo iniuriam, si non satisfacit, et dicte ecclesie, si eius capituli immunitas extitit violata, satisfecerit, competenter ipsum Vulricum a dicta sententia iuxta formam ecclesie absolvas et ipsius culpa considerata iniungas inde sibi auctoritate predicta penitentiam salutarem et alia que sibi de iure fuerint iniungenda. Datum Avinione III. nonas [madij] pontificatus domini Iohannis pape XXII. anno quarto decimo.

Št. 11.

Patriarh Pagan podeli podložnikom grajskega glavarja Henrika na Bledu (?) trgovske pravice.

Videm 1332 junij 19.

Org. pap., na hrbtu pritisnjeni pečat odpadel, v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Cod. diplom. Bojani št. 3.) — *Tisk*: Bianchi, Documenti per la storia del Friuli II. zv., str. 595; pl. Zahn, Austro-Friulana, Fontes rerum Austriacarum II. odd., XL. 39 št. 29 po prepisu v zbirki Bini v videmskem kapiteljskem arhivu in po naznačenem tisku Bianchi-jevem. — Pl. Zahn n. n. m. misli, da je »Weldz« Bled na Kranjskem (?) ali pa Welz na Gornjem Štajerskem.

Nos Paganus dei et apostolice sedis gratia sancte sedis Aquilegensis patriarcha notum facimus universis et singulis presentes litteras inspecturis, quod omnes et singulos homines mercatores et alios subditos nobilis viri domini Heinr(ici) purgravii in Weldz veniendo in nostrum districtum causa emendi vel vendendi seu alia negotia peragendi ac stando et redeundo per nos et omnes nostros subditos affidamus in bonis pariter et personis. Datum sub nostro sigillo Vtini die XVIII. iunii anno dominice nativitatis m^o ccc^o XXX° II° indictione XV^a.

Št. 12.

Papež Janes XXII. poveri proštu Guillieminu iz Konkordije preiskavo prepira med. Ulrikom Bojanom in grofom Hermanom III. Ortenburškim glede fare Šmartin pri Kranju.

Avinjon 1333 junij 29.

Org. pgt., 16'3 : 25'5, z bulo, privešeno na laneni niti, v kraljevem muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Perg. Bojani II. zv. št. 56).

Iohannes episcopus servus servorum dei. Dilecto filio Guillieminu Egidii preposito ecclesie Concordiensis in terra Ciuitatis Aquilegensis diocesis commoranti salutem et apostolicam benedictionem. Conquestus est nobis Vuoricus Pauli Boyani plebanus plebis sancti Martini prope Crayinburg Aquilegensis diocesis, quod, licet sibi de plebanatu dicte plebis tunc vacante nullique alii de iure debito autoritate^{a)} ordinaria canonice fuerit provisum ipseque illum aliquamdiu possederit pacifice et quiete, tamen nobilis vir Hermannus comes de Octemburch^{a)} dicte diocesis ipsum Vuoricum, quominus dictum plebanatum valeat pacifice possidere, contra iustitiam impedire presumit. Ideoque discretioni tue per apostolica scripta mandamus, quatenus partibus convocatis audias causam et appellatione remota debito fine decidas faciens quod decreveris per censuram ecclesiasticam firmiter observari proviso, ne in terram dicti comitis excommunicationis vel interdicti sententiam proferas, nisi super hoc a nobis mandatum receperis speciale. Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia odio vel timore subtraxerint, censura simili appellatione cessante compellas veritati testimonium perhibere. Datum Auinione III. kalendas iulii pontificatus nostri anno decimo septimo.

na pliki na desni strani: r(egistrata) gra(tis)
Tho(mas) Florent(inus).

^{a)} Tako org.

Št. 13.

Ulrik Bojani, župnik v Šmartinu pri Kranju, imenuje Riharda de Frattis iz Gaete in Pavlina de Caurono iz Milana za pooblaščenca v pravdi z duhovnikom Henrikom z Goričan (?) za faro Šmartin.

Čedad 1333 julij 8.

Org. pgt., 34'2 : 21'8, v kraljevem muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Perg. Bojani II. zv., št. 57):

In Christi nomine amen. Anno eiusdem millesimo tricentesimo trigesimo tercio indictione prima die octavo mensis iulii in Ciuitate Austria in curia domini decani Ciuitatensis presentibus venerabilibus viris dominis Guidone decano ecclesie Ciuitatensis domini nostri summi pontificis capellano, magistro Françonno canonico Bononiensi domini legati capellano, Iacobo de Cararia Teruisine et Ciuitatensis ecclesiarum canonico, Tramontano plebano plebis de Craynburch Aquilegensis diocesis et aliis venerabilis vir dominus Vvolricus domini Pauli Boyanni de Ciuitate plebanus plebis sancti Martini prope Craymburch dicte diocesis fecit constituit ordinavit atque creavit suos procuratores actores et gestores negotiorum ac nuncios speciales prudentes viros magistrum Riçardum de Frattis de Gaietta domini nostri legati notarium et Paulinum de Caurono de Mediolano absentes tamquam presentes et utrumque eorum in solidum ita, quod occupantis conditio pocior non existat sed quod unus eorum inceperit, alter mediare valeat prosequi et finire ad omnes eius lites causas querelas et questiones criminales seu civiles quas habet ad presens vel habiturus est cum quacumque persona ecclesiastica vel mundana collegio seu universitate et potissime in causa spoliationis intrusionis seu invasionis quam ad presens habet cum presbytero Henrico de Gorçach super plebe sancti Martini predicti, ad comparendum coram reverendissimo in Christo patre et domino domino Bertrando divina miseratione Ostiensi ac Veletrensi episcopo apostolice sedis legato eiusque auditoribus et curia universa

seu delegatis datis vel dandis per eundem patrem in causa predicta, partem adversam citari petendum, libellum dandum et respondendum, excipiendum, replicandum et triplicandum, litem contestandum, dei calumpnia et veritate dicendum, in animam eiusdem domini Vvorlici iurandum et quodlibet alterius generis sacramentum prestandum, restitutionem dicte plebis et possessionem qua idem dominus Vvorlicus spoliatus esse dinoscitur per maliciam et potentiam presbyteri Henrici predicti petendum et obtinendum, testes et instrumenta producendum et alterius partis testes iurare videndum, contra personas et dicta eorum et instrumenta producenda per partem adversam excipiendum et opponendum, crimina et defectus cuiuscumque generis existant opponendum et probandum, sententiam seu sententias et interlocutorias audiendum, ab ipsis appellandum, supplicandum et reclamandum et beneficium restitutionis in integrum omni [iu]re semel et pluries petendum, impetrandum et contradicendum, de loco et iudicibus conveniendum, suspectos dandum et recusandum, unum vel plures procuratores loco sui substituendum et mandatum in se revocandum, quociens eisdem procuratoribus vel alteri eorum pro utilitate eiusdem domini visum fuerit expedire et generaliter ad omnia alia et singula faciendum, incipiendum, mediandum et terminandum que idem dominus Vvorlicus per se ipsum facere posset si presens esset etiamsi mandatum exigent speciale, promittens mihi notario infrascripto ut publice persone vice et nomine omnium, quorum interest et in futurum poterit interesse, stipulanti se cunctis temporibus ratum gratum et firmum habere atque tenere quicquid per dictos procuratores vel alterum eorum seu substitutum aut substitutos ab eis vel ipsorum altero actum fuerit seu modo quolibet procuratum in premissis et quolibet premissorum. Et volens idem dominus constituens dictos suos procuratores et utrumque ipsorum ac substitutum vel substitutos ab eis vel ipsorum altero relevare ab omni onere^{a)} satisfandi

---

^{a)} honore *org.*

promisit mihi notario infrascripto stipulanti nomine quo supra de iudicio sisti et iudicatum solvi in omnibus suis clausulis sub bonorum suorum ecclesiasticorum et mundanorum presentium et futurorum omnium ypotheca.

(S. N.) Et ego Paulus magistri Iohannis de Mutina imperiali auctoritate notarius predictis omnibus interfui et rogatus scripsi.

Št. 14.

I. *Kvoncij iz Tolmina izroči Ulriku Bojanu pismo župnikov iz Radovljice, Mošenj in Cerkljan.*

Čedad 1333 avgust 18.

II. *Župniki Viljem iz Radovljice, Henrik iz Mošenj in Pilgrim iz Cerkljan pozivljajo Ulrika Bojana in klerika Henrika iz Gorij predse.*

Radovljica 1333 avgust 1.

III. *Apostolski legat Bertrand poveri imenovanim trem župnikom preiskavo prepira med Ulrikom Bojanom in Henrikom iz Gorij.*

Bologna 1333 maj 18.

Org. pgt., 24'3 : 33'3, v kraljevem muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Perg. Bojani II. zv., št. 59).

I. In Christi nomine amen. Anno eiusdem millesimo tricentesimo trigesimo tercio indictione prima die decimo octavo mensis augusti in Ciuitate Austria ante domum condam magistri Francisci physici de Mutina Ciuitate morantis presentibus venerabilibus viris dominis Guidone decano Ciuitatensi, Françonno de Modoecia canonico Bononiensi, presbytero Michaelae vicario in sancto Toma, Matheo nato Iacobi de Pellicariis de Modoecia, Barnaba aurifice de Ciuitate testibus et alliis^{a)} constitutus in presentia venerabilis viri domini Vuolrici nati domini

^{a)} Tako org.

- Pauli Boianni de Ciuitate Aquilegensis et Ciuitatis ecclesiarum canonici et plebani ecclesie sancti Martini prope Craynburgam Aquilegensis diocesis Quoncius de Tulmino nunciu*s* iuratus Vinhalmi de Rasdmansdorf^{a)}, Henrici de Möschnako, Pellegrini in Cirklach plebanorum dicte Aquilegensis diocesis presentavit quasdam litteras prescriptorum plebanorum continencie et tenoris infrascripti asserens, quod litteras subscriptas Pertoldus de Lok, licet per quadraginta rastras equitauerit post dictos plebanos, duriter ipsas a dictis obtinuit plebanis. Quarum literarum
- II. tenor talis est: Honorabilibus in Christo fratribus et dominis predilectis^{a)} Vulrico nato domini Pauli de Ciuitate Austria ac domino Henrico de Gōriach Wilhelmus plebanus de Radmansdorf, Henricus plebanus de Möschnako, Pilgrinus plebanus sancte Marie in Cirklak^{a)}, quicquid poterint, obsequii et honoris. Noveritis nos reverendi in Christo patris et domini domini Bertrandi Ostiensis et Velletrensis episcopi apostolice sedis legati de verbo ad
- III. verbum infrascripti tenoris literas recepisse: Bertrandus miseratione divina Ostiensis et Velletrensis episcopus apostolice sedis legatus dilectis^{a)} nobis in Christo de Radmansdorf et Möschnako et de Cyrklach ecclesiarum plebanis Aquilegensis diocesis salutem in domino. Ex parte Wolrici^{b)} nati Pauli de Ciuitate asserentis se plebanum ecclesie sancti Martini prope Craynburgam Aquilegensis diocesis nuper accepimus, quod, licet ipse plebanatum dicte ecclesie tunc vacantem esset canonicè assecutus et pacifice possideret, tamen Henrico de Goriach clerico dicte diocesis falso nobis suggerente plebanatum vacare predictum nos ad huiusmodi falsam suggestionem ipsius dictum plebanatum eidem Henrico per nostras certi tenoris litteras duximus conferendum vobis super hoc dicto Henrico per alias nostras litteras executoribus deputatis idemque

---

^{a)} *Tako org.*

^{b)} *o nad vrsto dostavljen.*

Henricus talis collationis pretextu laycali etiam fultus pottencia^{a)} prefatum plebanatum contra iusticiam occupavit et detinet occupatum in anime sue periculum dictique Vuolrici preiudicium et gravamen. Nos itaque volentes de predictis scire certitudinem veritatis, ut deinde fiet super eius iustitie complementum, discretioni vestre qua fungimur auctoritate mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum prefatos Henricum et Wlricum ex parte nostra peremptorie citare curetis, ut idem Henricus cum omnibus nostris litteris supradictis alliisque^{a)} iuribus et munimentis suis, si qua^{a)} habet, per se vel procuratorem ydoneum infra viginti dierum spacium post citationem huiusmodi personaliter dictusque Worlicus similiter cum omnibus iuribus et munimentis suis huiusmodi negocium tangentibus per se vel procuratorem ydoneum infra viginti dierum spacium post citationem huiusmodi nostro se conspectui representent facturi et recepturi, quod iusticia suadebit. Diem vero citationis et formam et quicquid in predictis duxeritis faciendum nobis per vestras litteras harum scriem continentes fideliter intimetis. Datum Bononie XV. kalendas iunii pontificatus sanctissimi^{a)} patris domini Iohannis pape XXIIⁱ anno decimo septimo.

Volentes igitur mandatum dicti domini nostri legati, prout tenemur, exequi et cum reverencia obedire vos prescriptos dominos Vulricum natum domini Pauli de Ciuitate Austrie et vos dominum Henricum de Goriak in hiis scriptis requirimus et monemus vobisque auctoritate nobis concessa sub pena excommunicationis precipimus et citamus, quatenus post receptionem presencium infra XX^{ti} dierum spacium personaliter cum omnibus iuribus vestris et munimentis, si qua^{a)} habetis, per vos vel procuratores vestros ydoneos coram dicto domino nostro legato, prout tenor ipsius exprimit, compareatis iura

---

^{a)} *Tako org.*

vestra superius prescripta eius presencie ostensuri. Quem terminum vobis pro primo secundo ac tercio peremptorie assignamus. De presentatione autem presentium quas ad cautelam fecimus registrari latori earum nuncio nostro iurato dedimus sine probatione alia plenam fidem. Datum in Radmanskorf anno domini m^o ccc^o XXXIII° in die qua dicitur Vincula sancti Petri. Quas litteras supradictus dominus Vuorlicus benigne et ea qua decuit reverencia recepit.

(S. N.) Et ego Petrus magistri Iohannis de Mutina imperiali auctoritate notarius prescriptarum litterarum presentationi et omnibus et singulis suprascriptis presens fui et rogatus scribere scripsi.

Št. 15.

I. *Kustos Frančišek iz Čedadu izroči župniku Frideriku iz Pilštajna pismo patriarha Bertranda.*

Čedad 1338 julij 5.

II. *Patriarh Bertrand pozivlja župnika Friderika iz Pilštajna, naj Frančišku Bojanu poplača svoj dolg.*

Čedad 1338 julij 3.

Org. pgt., 21'4 : 17, v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Perg. Bojani zv. II., št. 69).

I. In Christi nomine amen. Anno eiusdem millesimo tricesimo trigesimo octavo inditione^{a)} sexta die quinto intrante iulio in Ciuitate Austria in sacristia maioris Ciuitatensis ecclesie presentibus dominis Odolrico de Medyca canonico ac presbytero Menisso mansionario prefate ecclesie, Çuanuto condam Meynardi incule de Ciuitate testibus et aliis sapiens vir dominus Franciscus custos prefate Ciuitatensis ecclesie ex parte reverendi

---

^{a)} *Tako org.*

patris et domini Bertrandi sancte sedis Aquilegensis dignissimi patriarche domino presbytero Federico Ciuitatensi plebano in Pelistayn^{a)} quasdam patentes litteras sigillo integro et illeso^{a)} ipsius domini patriarche sigillatas presentavit tenorem huiusmodi continentes:

- II. Sancte sedis Aquilegensis dei gratia patriarcha Bertrandus discreto viro presbytero Federico commoranti Ciuitate plebano in Pelistayn^{a)} salutem in domino. Conquestus est nobis Franciscus Boyanus de Ciuitate, quod tu tenebaris condam Wolrico suo fratri et eras obligatus pro certa fideiussione pro qua fideiussisti^{a)} pro olim domino Niculusio canonico ecclesie maioris Ciuitatensis nec non pro domino Iohanne Pertoldi olim mansionario supradicte ecclesie, licet per eum fueris pluries requisitus solvere et dare pignus super predictis secundum formam sui instrumenti, facere recusasti. Quare mandamus tibi districte, quatenus cum eodem Francisco sis concors vel sexta die a presentatione presentium inclusive tibi et peremptorie coram nobis legitime^{a)} compareas super premissis et aliis que tibi dicere voluerit in iusticia responsurus eidem, ita quod si dies termini in diem caderet feriatam sequens proxima non feriatam pro termino habeatur. De presentatione vero presentium quas ad cautelam fecimus reistrari^{a)}, latorum eorum nuncio nostro iurato vel publico instrumento inde confecto dabimus plenam fidem. Datum Ciuitate die tercio iulii inditione^{a)} sexta.

(S. N.) Et ego Henricus de Ciuitate Austria imperiali auctoritate notarius predictis omnibus interfui et rogatus scripsi.

---

a) *Tako org.*

St. 16.

Patriarh Markvard podeli Juriju iz Loke zemljo (kmetijo) v Cerknici v fevd.

Videm (1370) november 28.

Iz konceptne knjige patriarškega kancelarja Odorico da Susana (*O₃*) f. 8' in 9; arhiv grofa Strassoldo v Joannizu.

Die^{a)} XXVIII. novembris Vtini Aquilegensis diocesis in castro in stupa superiori prope cameram cubicularem infra-scripti domini patriarche presentibus venerabilibus viris dominis Georgio de Tortis de Papia decano^{b)} et Iohanne de Lissono canonico ecclesie Aquilegensis et nobiles viris dominis Francisco milite de Sauorgn(ano), Nicolao de Spegn(imbergo) et Iohanne de Coloreto et aliis coram supradicto domino patriarcha constitutus prudens vir Georgius condam Georgii de Lonch eidem domino patriarche humiliter supplicavit, ut ipsum de quodam manso sito in Circhinię recto olim per Hermacoram de dicta villa quem olim progenitores sui, ut asserebat, obtinuerunt et possederunt iure perpetualis census^{c)} ecclesie Aquilegensis et in^{d)} quo ius et actionem obtinet a Nicolao condam Iacobi dicti Pup pro se fratribus et sororibus suis, qui eciam ius in manso huiusmodi pretendebant, solvendo annuatim in festo nativitatis domini vel octo diebus post ipsi domino patriarche et Aquilegensi ecclesie in canipa Tulmini centum denarios Aquilegenses investire benignius dignaretur. Idem namque^{e)} dominus patriarcha attendens promptam fidelitatem dicti Georgii et progenitorum suorum volensque ipsi Georgio ut^{f)} perinde^{g)} ad fidelitatem huiusmodi amplius animetur, gratiam

a) *Ob robu od iste roke*: Investitura Georgii de manso in Circhinię.

b) *decano nad vrsto od iste roke dostavljen*.

c) *Zatem Aquilegensis ab črtano*.

d) *in iz de popravljen*.

e) *namque iz vero popravljen*.

f) *ipsi — ut nad črto dostavljen; za ut je p črtan*.

g) *Zatem ut črtano*.

facere specialem ipsum Georgium pro se suisque heredibus suscipientem de manso huiusmodi cum omnibus iuribus et pertinentiis suis per fimbriam sue warnachie presentialiter investivit salvo iure census predicti annuatim ut premittitur persolvendi et iure^{a)} Aquilegensis ecclesie ac^{b)} alterius cuiuscumque usque tamen ad^{c)} ipsius domini patriarche et successorum suorum beneplacitum voluntatis. Quibus^{d)} denique sic peractis^{e)} prefatus^{f)} Georgius ipsi domino patriarche fidelitatis debite solitum prestitit iuramentum.

Št. 17.

Grof Herman III. Ortenburški priporoča Pavlu Bojanu svojega kaplana Henrika za vikarija v Šmartinu pri Kranju.

Ortenek (1329) oktober 16.

Org. pap., 11'1 : 21'4, pečat odpadel, v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Cod. dipl. Bojani št. 129).

Nos comes Hermannus de Ortenburch capitaneus Carniole et Marchie dilecto nobis ac speciali servitori nostro Paulo capitaneo in Montfalcone^{g)} salutem et omne bonum. Sicut tuas litteras recepimus et sicut nobis rescripsisti per omnia, ut tibi patet, hinc est^{h)} quod voluntati tue rebus et persona complacere volumusⁱ⁾ amicabiliter in rebus prescriptis et in omnibus quibus possumus^{k)}, quia te scimus esse servitorem domini et patris

a) annuatim — iure s kazalnim znakom ob robu dostavljeno.

b) ac iz et popravljenno.

c) Zatem beneplacitum nostrum črtano.

d) Quibus iz Qua popravljenno; zatem investitura črtano.

e) peractis ob robu dostavljeno.

f) Predtem ut premittitur facta črtano.

g) Montfalc s krajšalnim znakom org.

h) est nad vrsto od iste roke dostavljeno.

i) volo s krajšalnim znakom.

k) possum org.

nostri fidelem cum omnibus filiis et amicis tuis, pro^{a)} quo te specialiter promovere^{b)} affectamus^{c)} certissime. Insuper rogamus ac petimus volumus, sicut de te confidimus sicut de speciali nostro bono^{d)} servitore sicut tuas litteras^{e)} recepimus, quod specialem cappellanum nostrum Hainricum nomine sororium Ieislheri honesti servitoris nostri cum tuo filio plebano sancti Martini in vicarium recipias, quem dignum^{f)} et sufficientem et multum bene proutum^{g)} esse scimus et cui etiam maiorem promocionem^{h)} adhibere desideramus non, dico, prebenda olim ibi data vicariis, sed causa mei velis augmentare, quia tunc magis honorifice supplere potestⁱ⁾ vices filii tui. Et te scire permittimus, quod si aliquis litteram ex parte nostra^{k)} tibi portaverit, verbis pacificis deneges et renuas^{l)}, quia nullum et pro nullo tibi ita graciose scribimus sicut pro cappellano nostro prescripto, quia istum defendere protegere et apponere sibi volumus^{m)} et non alteri recommendationemⁿ⁾ munire, in quibus valeamus et possumus. Et sicut in littera prescripsimus de susceptione litterarum^{o)} forsan ex petitione non nos perdente respondeas, scilicet quod nisi feceris, nos et nostros habebis totaliter. Datum in Ornek^{p)} in die beati Galli abbatis.

(*In verso:*) Speciali nostro et servitori firmissimo Paulo capitaneo de Montfalcone^{p)} detur hec littera.

a) per *org.*

b) permovere *org.*

c) affecto *org.*

d) bone *org.*

e) *Zalem tuas ertano.*

f) dingnum *org.*

g) perntum *org.*

h) permocionem *org.*

i) *Iz posset popravljeno.*

k) nostra *nad vrsto dostavljeno.*

l) rennuas *org.*

m) volumus *nad vrsto dostavljeno.*

n) reccam *s krajsalnim znakom org.*

o) litterarum *nad vrsto dostavljeno.*

p) *Tako org.*

Št. 18.

Gornjegrajski menihi naznanjajo cesarju Frideriku, da so kljub njegovi prepovedi izvolili opata.

Gornji Grad 1460 december 27.

Istočasni prepis na papirju, 217:299, v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Codice dipl. Bojani št. 95). — Na hrbtu listine od piščeve roke pod adreso: XVII. V oglatih oklepajih stoječa mesta so popolnjena po razmerju prostora. Listina je namreč na pregibih poškodovana.

Allergenadigster durichlewchtigister^{a)} furst und herr etc. unser dyemutig gebet mit aller gehorsam wisse ewr k. g. bevor. Als wir vormale[n] ewr k. g. ang[e]ruft haben, das uns dye in erwellung aines kunftigen abbts unsern gotshaws nach dem besten furderlich sein wolte, wen wir all und unser yeglicher prof[ess] unsers closters zu solicher abbtey sich nicht gnugsam und unwirdig bedeucht, hoffend das wir mit willen und gunst ewr k. g. angesehen unser underwerffung und dyemutikait mit loblicher und gotlicher wal, nach dew und uns ewr k. g. als unser und unsers gotshaws obrister vogt gewalts mochte auch wurde vor sein, mit einen kunftigen abbt auch aus unsern conventt erwellet dester fruchtbarlichen wurden furgesehen, das aber bissher nicht beschehen und nun durich frembdt anpringen ewrn k. g. von den, die zerukggelegt haben die vorcht gots chlainachtundt wider got und den heiligen sand Benedictens orden auch ihrer seel hail abnemung des benanten ordens in aufnem[ung und anse]hung ires aygnen nucz biss in die leczten tag, fur die wir soliche waal nach saczung unse[rs ordens nicht lang]er aufgeschueben mugen, nach ewr k. g. geschafte[n] angestellet ist. So wir awer solicher w[aal] nich[t durfen entbe]ren wider unsers benanten ordens regel, wellen und muessen wir under uns erwellen ainen heerter unser selen, [wie wi]r das getan haben, wellen wir das ewrn k. g. als einen lanndfursten und obristen vogt furd[erlich] ze wissen tun und haben ein

^{a)} durichlewchlewchtigister *org.*

gancz hofnung ewr k. g. werde daran ain gut gefalen haben, uns auch das nicht ze ubel mer[ken] noch ungew[ondlich] schatzen, wen wir damit chainerlay newung prawchen, sund[er di]e saczung dez heiligen vater vor langer zeit biss her geha[ben] sullen, so uns doch all und yeglich recht freyhayt und lob[lich] gewonhaiten, so wir von alter und noch von dem [hochwu]rd[igisten her]ren etc. herren Pilgrin weylend patriarch des heiligen stuels ze Agla stifter unsers gotshaws biss her gehabt haben, durich mer kayser und romisch kunig auch landsfursten und zum iungsten durich ewr k. g. gnediklich bestat bevestent und confirmiret sind. Pitten wir d[yem]utiklich ewr k. g. welle uns bey solicher f[reyhait] bestattung genediklicher behal[t]en, das wir mit unserm andechtigen gebet und allen pillichen gehorsamen, darinne wir uns in chaynerlay weg maynen wider zu seczen, gern und williklich verdienen. Geben in dem closter zu Obernnburg an sand lohanns tag zu weichnachten anno etc. LX primo.

Ewr k. g. dyemutig caplen Gregor prior
und das conventt ze Obernnburgkch.

(*In verso od iste roke:*) Dem allerdurchlechtigisten un-
uberwindlichsten fursten und herren herrn Fridreich romischen
kayser ze allen zeitten merer des reichs etc. unsern aller-
genadigisten herrn.

Št. 19.

*Grof Herman (III.) Ortenburški prosi Konrada (II.)
Bojana, da se z Bertoldom Čreteškim poravna glede fare
Št. Vid pri Zatičini.* Gorica (1334—1337) december 5.

Org. pap., 10'5 : 20'6, pečat odpadel, v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Cod. dipl. Bojani št. 127). — Datum se da določiti samo približno. Terminus ad quem je smrt Hermana III. Ortenburškega, ki je umrl pred 10. avgustom 1338. l. (Tangl, Archiv für österr. Gesch. zv. XXXVI, str. 150.) Tudi nima grof Herman v tej listini več naslova capitaneus Carniole et Marchie (gl. št. 17); zato je terminus a quo 1. april 1334, ker se nam k temu dnevu imenuje že Friderik prosti gospod s Saneka kot deželni glavar na Kranjskem (pl. Krones, Die Freien von

Saneck, str. 69 in 164, št. 61). Listina spada torej v čas med 1334. in 1337. letom. V tem času je bil tudi res Friderik Čreteški, oziroma po 25. aprilu 1335 Ulfing, kaplan Grifona Čreteškega, v posesti fare Št. Vid (Kobljar, Drobtnice itd., Izv. muz. društva za Kranjsko I. str. 28 in III. str. 199).

Comes Hermannus de Ortenburch nobili militi domino Chūnrado de Ciuitate salutem et omne bonum. Cum nobilis dominus Perchtoldus de Rewtenburch pro ecclesia sancti Viti vobiscum componere intendit, unde consulimus bona fide quod cum ipso in concordia sitis^{a)} pro eadem et sibi eam faveatis pre aliis, quia scimus pro firmo quod in partibus illis^{b)} non habetis pro utilitate predictae ecclesie utiliozem. Datum Gor(icie) die V^{to} decembris.

(*In verso*:) Nobili militi domino Chūnrado de Ciuitate.

Št. 20.

Friderik Ortenburški pošilja Friderika s Čušperka kot svojega poslanca h Konradu (III.) Bojanu.

Kostanjevica (1389—1419) oktober 20.

Org. pap., 144:205, pečat odpadel, v kralj. muzeju v Čedadu (kapiteljski arhiv, Cod. dipl. Bojani št. 128). — Glede datuma primeri Regesta Imperii XI, št. 4040 in Hermann, Handbuch d. Gesch. d. Herzogth. Kärnten I, 127.

Honorabilis vir amice carissime. Ad vestram transmittimus amicicium fidelem nostrum dominum Fridericum de Zobelsperg in aliquibus legacionibus nostris, cui pro nunc fidem credulam in dicendis ex parte nostra adhibere velitis. Datum in Landestrost XX^a die octobris. Fridricus comes in Ortenburgch.

(*In verso*:) Honorabili viro vicino nostro carissimo domino Chunrado Buyan in Ciuitate Austria.

a) scitis org.

b) Zatem črtana beseda, od katere je citati le začetek conform.

Šole v Kranju

(Spisal Anton Koblar.)

O prvi šoli v Kranju je v listinah govorjenje v začetku 15. veka.

Mestni sodnik Kancijan Pečenko je 22. maja 1424. zamenjal z župnikom Kolmanom svet, imenovan dvorna marka (»Hofmarch«), za tri hišice (»Hofstätt«). V jedni teh treh hišic je bival čevljar Flohel in ta hišica se je določila za šolo in cerkvenikovo stanovanje.¹⁾ Kolman je bil prošt na hribu sv. Virgilija v Brežah, župnik v Kranju in nadduhovnik Kranjske. Nadduhovnik Kranjske je bil še tudi leta 1508. kranjski župnik dr. Matija Operta.

Učitelj (Schulmeister) se omenja leta 1494., 1508. in 1528., ko so se ustanavljali beneficiji v Kranju. Povedano je v ustanovnih pismih, koliko naj dobiva učitelj za petje pri petih mašah.

---

¹⁾ 1424, 22. maja. Kancijan Pečenko (Petsenko), mestni sodnik, Florijan Klemen Kawrein, Jeronim Pawmburger, Erhart Hafner, Matej Poyebnitz, Matija Sokch, Gregor Zalokar (Saloker), Jurij Babič (Wabitsch), Jakob Štrukelj, Jurij Krustanetz, Anže Hladnik (Chladnik), Jurij Musel, dvanajsteri priseženci, štiriindvajsetaki in vsa srenja mesta Kranja, dajo kranjskemu župniku Kolmanu »die Hofmarch«, na kateri je sezidal novo župnišče, ne da bi bil vprašal občino, in je zaradi tega nastal razpor med njim in mestno občino, ter napravijo po posredovanju razsodnikov Konrada grajskega grofa v Luentzu in Predjami (Lüg), tedanjega oskrbnika (Verweser) Kranjske Kristana von Arnfels, tedanjega vicedoma Kranjske Filipa, župnika v Kamniku Pavla Glowitzerja, Jurija Beslaherja, sodnika v Ljubljani, Petra Krisnitza, Lukana Pekena, Mateja Goldsmidta in Martina Sawrerja, meščanov ljubljanskih, poravnava s kranjskim župnikom Kolmanom (Colman) tako, da odstopijo »die Hofmarch«, na kateri je župnik Kolman sezidal novo župnišče, in dobe v odškodnino tri »Hofstet« zraven župnikovega vrta (pawmgarten) v mestu Kranju, kjer je na prvi Peter Fragen, na drugi Tomaž Nedellin sin, na tretji čevljar Flohel, s pogojem, da bo ta tretja »Hofstett« šola in mežnarija. Privezali so mestni pečat. (Izv. perg. listina v župnem arhivu v Kranju; polovico pečata je odkrušenega).

Za časa reformacije, že leta 1569., sta bili v Kranju dve šoli: katoliška in luteranska. Za katoliško šolo je skrbela župna cerkev, za luteransko pa deželni stanovi. Luteranski učitelj se je imenoval »lateinischer und deutscher Schulmeister«. Predlagal ga je mestni svet, potrdili in plačo letnih 24 gld. renških so mu pa nakazali stanovi iz deželne blagajnice; po 24 gld. so namreč imeli vsi deželni učitelji zunaj Ljubljane. Mesto mu je dalo prosto stanovanje in kurjavo in 10 gld. letne plače ter potrebno vsoto za šolske potrebščine. Z učiteljem so imeli luteranski kranjski mestni očetje velik križ. Leta 1547. 25. februarja so pisali deželnemu oskrbniku Josipu baronu z Brda: »Dve leti smo imeli za nemškega Schulmeistra od Vas najetega Jerneja Hassa, ki se je pred dobrimi kvatri vrnil v svojo domovino (na Nemško). Obljubil nam je, da pride zopet k nam, a se noče vrniti. Šole zdaj ni, ker ni šolarjev. Tudi krščansko (luteransko) petje v cerkvi bo kmalu jenjalo. Da se zopet ustanovi šola in vzdrži cerkveno petje, smo dobili na svet svojega pastora Jerneja Knaffelna za nemškega »Schulmeistra« Ivana Daxa, ki je prej pomagal v cerkvi peti. Nakazite mu plačo letnih 24 renških.« Dne 5 marca leta 1574. je še predikant Jernej Knaffel priporočil stanovom Daxa za učitelja, češ da zna muziko, latinsko, računati in peti, in tri dni pozneje so mu stanovi nakazali plačo.²⁾

Leta 1574. je tedaj prepeval psalme v evangeljski cerkvi v Kranju in podučeval mladino Ivan Dax. Vendar je pa Dax že čez pol leta brez vednosti mestnih očetov službo popustil in odšel v Ljubljano k svojemu svaku, provijantnemu mojstru Tomažu Nagliču. Pustil je v Kranju kot namestnika svojega brata, 15 let starega mladeniča. V cerkvi je vsled tega nastala zmešnjava pri petju in luteranska šola je začela pešati. Mestni svet je pisal Ivanu Daxu, da naj se vrne, a ni dobil odgovora. Najel je tedaj mestni svet za učitelja Gregorja Kristanca, instruktorja sina strmoškega graščaka Jurija z

---

²⁾ Dež. stan. arhiv v Rudolfinumu v Ljubljani.

Brega (von Rain). A tudi s tem niso mestni očetje nič opravili. Dne 8. oktobra leta 1576. je mestni sodnik Ivan Junauer pisal deželnemu tajniku v Ljubljano, da je bil za nemškega učitelja vsprejet kranjski meščan Žiga Wassermann. Zavezal se je bil Wassermann, ostati v službi eno leto, od sv. Jurija do sv. Jurija. Imenoval je samega sebe »deutscher Schulhalter«, ko je dne 8. oktobra leta 1576. prosil deželnega tajnika Melhiorja Stoflna, naj izposluje, ker je bil zvest njegov sollicitator, da bo dobila njegova žena, ko bo prišla potrebnih rečij nakupovat v Ljubljano, izplačano polletno plačo 12 gld., ki mu gre kot učitelju. Kmalu potem se je pa začelo slabo goditi luterancem v Kranju. Mestni sodnik Junauer je dobil 25. oktobra leta 1577. od nadvojvode Karola vnovič ukaz, da naj iz mesta izpodi zapeljivega predikanta Knaffelna, ki se vtika v farne pravice, in da naj se drže Kranjci svojega pravega župnika, kakor nekdanj njihovi pradedje, ker nimajo pravice v mestih izpreminjati vere niti meščani, niti deželni stanovi. Meščani so se z vsemi močmi potegnili za Knaffelna, češ, da so že dvajset let luterani in da jih on podučuje že deset let, deli sveta zakramenta (krst in obhajilo), pridiguje in opravlja druge svete obrede. Potegnili so se za Knaffelna pri nadvojvodi tudi deželni stanovi kranjski. Nadvojvoda je pa Kranjcem odgovoril 23. julija leta 1578., da je že ljubljanski škof dobil potrebni navod za postopanje in da jim bodo odvzete mestne svoboščine, ako ne izženo zapeljivca Knaffelna in mestnega pisarja Andreja Sonna. Knaffel se je potem preselil iz Kranja na Brdo, Kranjci so pa letali k božji službi za njim na Brdo, zlasti pa meščani: Jernej Banko, Ivan Junauer, Štefan Piber, Boštjan Schlagen, Feliks Stockzahndt, Jurij Zamblek, Primož Rozman, Andrej Mernhardt in Mihael Krobath. Ukazal je nadvojvoda, ker je Knaffel še vedno hodil v Kranj v svojo hišo krščevat, da naj se ta hiša proda in da naj Knaffelna zapro, kadar bo zopet prišel v mesto.

Ko so kmalu potem luteransko cerkev v Kranju razdrli, je prosil brdski baron Adam deželne stanove, naj mu dajo

kakih 400 gld. podpore, da bo sezidal novo luteransko cerkev na Brdu, ker ima Knaffel vseh obhajancev okoli 1800. Pisal je, da sam tega ne more storiti, ker mora rediti Knaffelna, njegovo ženo in otroke; kmetje so pa začeli v pobožnosti pešati, odkar so nehali hoditi k pridigam. Ker so luteranski meščani pri procesiji napadli svojega župnika Matijo Mercino in zasramovali sv. Rešnje Telo, je bil mestni sodnik Ivan Junauer pozvan k vladi v Gradec in zaprt v stolp. Obdolžen je bil, da je svoji soprogi dovolil biti za botro, ko je Knaffel krstil nekega otroka, da so zapodili župnega cerkovnika in ukazali mestnemu sodnemu slugi izkopati grob za nekega mrliča, katerega so pokopali na pokopališču poleg župne cerkve, in da se mestnemu župniku streže po življenju.

Vse te razmere so vplivale tudi na šolo. Sodnik je sporočil deželnim stanovom 31. maja l. 1582., da je nemška šola popolnoma opešala pod bivšim učiteljem Žigo Wassermannom. Razun svojih dveh sinov ni imel Wassermann precej časa nobenega niti domačega niti tujega učenca. Ko je sinova odposlal v Ljubljano v deželjansko šolo, je šola v Kranju čisto prenehala. Wassermann je včasih še prišel na Brdo pomagat, ko je ljudstvo pred pridigo pelo. To se je zdelo Junauerju, ki je bil že izpuščen iz zavora, in drugim luterancem v Kranju neznosno. Najeli so tedaj za učitelja zopet Ivana Daxa in prosili stanove potrjenja. Wassermann se je pa branil zapustiti učiteljsko mesto. Pisal je 22. junija 1582. deželjanskemu odborniku Francu pl. Scheyer-ju dolgo pismo, v katerem toži: »Šest let sem dobival kot učitelj provizije od dežele po 24 gld. in od mesta po 10 gld. na leto, a dobil sem nasprotnike, ki hočejo najeti Daxa. Učil sem dečke latinskega in nemškega jezika, aritmetike, muzike in katekizma. Ko so nasprotniki imeli pogajanja z Daxom, so pa vsi učenci odšli v drugo (katoliško) šolo. Jaz sem ostal na suhem in tudi za petje v cerkvi ni bilo več dečkov, kar je nasprotnikom (katoličanom) napravilo veliko veselje. V prostih urah sem prevajal nemške cerkvene pesmi v slovenščino in vsled vspodbude tiskarja sem

poslovenil (verwindischt) tudi lep katekizem in sem ga poslal v Ljubljano, ter upam, da bode kmalu izšel. Študiral sem v nemških deželah v akademijah proste umetnosti, posebno v Nürnbergu, kjer sem bil štiri in pol leta vzgojitelj nekega dečka, pozneje doktorja obojnega prava; učil sem se razumevati pravo in zakone in 26 let sem prevajal akte in prošnje iz latinščine. Nisem nikakr zakotni pisatelj, zato bi rad dobil kje privatno službo, ali pa službo na deželjanski šoli.* — Toda vse to hvalisanje Wassermannu ni nič pomagalo, deželni stanovi so 26. junija 1582. potrdili za učitelja Daxa.

Ivan Dax je moral biti za luteransko agitacijo precej spreten, zato so ga obdržali za učitelja še leta 1584, ko so vnovič izvolili Junauerja za sodnika. A 24. decembra 1584 je prišel od nadvojvode ukaz na mestni svet, da morajo iz mesta izpoditi sodnika Junauerja in učitelja Daxa, dalje, da morajo v Gradec poslati meščane Jurija Harrerja, Jerneja Banka, Sebastijana Schlagena in Avguština Straussa. Mestni svet se je na vse kriplje upiral temu povelju, češ, da so oni možje zmožni za mestne svetovalce, katoličani pa niso za nič, in da znajo le luteranci dobro upravljati mesto. Vsled prošnje sodnika in učitelja Daxa so se tudi deželni stanovi zopet potegnili za luteranske Kranjce, kar pa ni dosti izdalo. Škof Ivan Tavčar je že luteranom čvrsto stopal na pete, še bolj pa njegov naslednik škof Tomaž Hren, ki je v Kranju mnogo pridigoval in slednjič zapisal leta 1602 v svoj dnevnik besede, da je Kranj zopet postal katoliški. Izginila je iz mesta tudi luteranska šola in ostala je le domača katoliška šola poleg župne cerkve.³⁾

V začetku 17. veka je bil v župni šoli učitelj in pevovodja Jurij Krt. Prosil je 9. februarja leta 1649. mestno svetovalstvo, ker je že 30 let vestno opravljal svojo službo, da bi ga obdržali še eno leto. Učitelj, ki se je po latinsko kot pevovodja imenoval

---

³⁾ Podatki o katoliški ljudski šoli v Kranju so zajeti iz mestnega župnega arhiva v Kranju.

»Ludimagister« ali »Ludirector«, je ob nedeljah popoldne ob eni uri vodil šolsko mladino v župno cerkev, kjer je duhovnik mladino učil in izpraševal krščanski nauk ter pridnim učencem dajal »minuscule« (darilca). Od l. 1691. je mestni svet »Ludirectorja« predlagal župniku v potrjenje. Župnik mu je dajal letno plačo iz cerkvenih dohodkov. Imel je učitelj dohodke tudi od pogrebov, ker je pomagal duhovnom pri njih peti.

Leta 1757. je bil »Schulmeister« Simon Gatterer. Leta 1759. se omenjata »Schulmeister« Ivan Leibinger in »Unterschulmeister« Josip Egger, kateremu je dajala bratovščina sv. rožnega venca in sv. škapulirja na leto po osem goldinarjev plače. Leta 1762. je bil še učitelj Leibinger, orgljal pa ni on, za organista je bil Anton Majer. Leta 1766. in leta 1786. je bil učitelj Ivan Henrik Ricker. Leta 1769. je podučitelj (Untermeister) dobil za poduk mladine od župnika letne plače 32 gld. Otroci so plačevali za kurjavo (Schulholzgeld).

Vlada se dotlej za ljudsko šolstvo ni čisto nič brigala. Cesarica Marija Terezija je pa sklenila, da se mora mladina stanu primerno izobraževati. Naročila je opatu Felbigerju iz Sagana v Šleziji, da naj sestavi organizacijski načrt za ljudsko šolstvo.

Dne 6. decembra 1774. so se osnovale po Felbigerjevem načrtu v glavnih mestih normalne šole, v drugih mestih glavne šole, na kmetih pa trivijalne šole. Vrhovno vodstvo vseh avstrijskih ljudskih šol je imela od l. 1778. dvorna kancelarija. Tako je tudi v Kranju šola dobila ime »glavna šola«. Za njeno vzdrževanje pa vendar v Kranju vlada prav za prav ni storila ničesar, niti za časa Marije Terezije, niti za časa cesarja Jožefa. Voditelj ljudskega šolstva na Kranjskem je bil tačas grof Edling, šolski nadzornik pa Duller.

Pod cesarjem Jožefom se je ljudska šola podržavila tudi na Kranjskem. Odpravil je ta cesar mnogo samostanov in med drugimi tudi kapucinski samostan in cerkvene beneficije v Kranju. Tako so se dobila sredstva za vzdrževanje šole.

»Schulmeister« in »Untermeister« sta imela prej dohodke od bratovščin in od špitala. Ko je vlada segla po beneficijah, sta vsled izgube plače oba odstopila in »prihranjena« njuna plača se je leta 1787. nakazala prvemu učitelju Pfefingerju na novoustanovljeni normalni glavni šoli in drugemu učitelju v Kranju. Glavne šole poprej Gorenjci niso imeli nobene in so morali mladeniče pošiljati v šolo v Ljubljano ali pa v Idrijo v boljšo izobrazbo.

Za šolsko poslopje so Kranjci sklenili porabiti razkapucinski samostan, in sicer obednico. Ker je bilo mestu zaukazano, da naj skrbi za kurjavo v šoli, je izračunala mestna sodnija, da bi bilo treba za kurjavo v refektoriju na leto 100—130 gld. Pristavila je, da so v »mali šoli« dajali otroci za drva in metle po 14 kr. na leto in da bi utegnili za novo šolo kmetje iz okolice privažati kaj drv, treba pa ustreči želji starišev s tem, da bodo imeli šolarji vsak dan sv. mašo v stari kapucinski cerkvi. Kapucinski refektorij so priredili za šolsko sobo leta 1789., ker je bil okrožni urad leta 1788. naznanil mestni sodnji cesarsko odredbo, da naj se del kapucinskega samostana proda, v drugem delu pa napravijo štiri učne sobe in štiri stanovanja za učitelje. Nedostajalo je v mestni blagajnici denarja, zato se stavbinskemu mojstru Lipušu ni posebno mudilo z izdelavanjem načrta za prestrojbo. Napravili sta se le dve učni sobi, kar je stalo 941 gld. Kapucinsko cerkev so pa zaprli, češ da je pretemna, da bi bila za šolarske maše. Kupil jo je leta 1795. Andrej Polaj za 800 gld.

Všolani so bili v novo šolo kraji: Kranj s predmestjema ter vasi: Rupa, Gorenje, Premskovo, Klanec, Huje in Čirčiče. Vsi ti kraji so prispevali k stroškom. Za prezidavo se je porabil znesek iz prodanega kapucinskega vrta in 200 gld. je dal škof. Načelnik stavbinskega odbora je bil dekan Jožef Gollmayr, ki je dobil nalog, da se za šolo porabi tudi cerkovniška bira, katero naj odslej dobivajo učitelji. Zaradi te bira je potem nastalo 30 letno pričkanje, če gredo snopi v kranjskem polju cerkovniku, ali učitelju, in se je zadeva končala

s tem, da posestniki bire, ki je bila nekdanj zapisana, niso nikomur več dajali ničesar.

Kmalu pa, ne vemo iz kakšnega vzroka, ni več ugajal bivši kapucinski samostan za šolo; glavna šola je postala trivialka in porabila se je zopet stara šola pri župni cerkvi, ki je bila last občine. Vso brigo za šolo je vnovič dobila cerkev. Organist in njegov pomočnik sta učila prvi in drugi razred, tretji razred so pa učili vikarji Bidenčič, Podržaj in Albrecht. Ta provizorična glavna šola je trajala od l. 1802, do l. 1805. Po uveljavljenju šolskega kodeksa so pa vikarji bili katehete in šolski vodje in pod njih nadzorstvom je tretji razred začel učiti Simon Šugelj. Za tretji razred je dekan Sluga ponudil sobo v župnišču. Za vzdrževanje vseh treh učiteljev je dekan skrbel večinoma iz svojega. Izprosil si je od škofijstva posebnega vikarja kot kateheta, dajal mu je stan in hrano brezplačno in naklonil mu je dohodke iz nekkih beneficijev v znesku 150 gld. V jako laskavih izrazih je to dekanovo požrtvovalnost za šolo pohvalil okrožni urad. Da se je pa dobilo dovoljenje za ustanovitev glavne šole, oziroma tretjega normalnega razreda, sta največ pripomogla okrožni šolski komisar Kumerdej in ljubljanski gimnazijski prefekt Thahauser. Vodstvo šol je stavilo kot pogoj, da bodo tudi v Kranju učenci tretjega razreda iz vseh predmetov koncem leta morali delati izpite vpričo gimnazijskega prefekta, ker je tako določil Studienconsess (dež. šolski svet). Všolanih otrok je bilo l. 1804. skupaj 200, hodilo jih je pa v vse tri razrede le 84, namreč 70 dečkov in 14 deklic. Učili so se v slovenskem in nemškem jeziku, v prvem razredu 18 ur, v drugem 18 in v tretjem, kjer so se učili tudi latinščine, 20 ur na teden. Leta 1805. je izdala vlada obširen studijski načrt za takozvano nemško šolstvo, namreč za trivialne, glavne in realne šole. Trivialne vaške šole so imele učni jezik slovenščino, le če je kak deček hotel iti študirat, ga je učitelj posebej učil tudi nemščine. V kranjskem okraju je l. 1804. samo Preddvor še-le imel svojo šolo.

Dekan Sluga pa ni bil zadovoljen samo z deško tro-razrednico, ampak je prosil že leta 1805. oblastva, da naj se ustanovi v Kranju tudi dekliška šola, v kateri se bodo deklice poleg drugih predmetov učile ročnih del. Škofovski generalni vikar Jurij Gollmayer je kot poročevalec vladi toplo priporočil Slugove nasvete in je pristavil, da ima okolica Kranja in sploh Gorenjska toliko izrednih talentov, da jih v ljubljansko gimnazijo niti vzeti ne morejo, in da je tedaj Kranj prav pravi kraj, kjer naj bi se ustanovila ne le popolna glavna šola, ampak tudi gimnazija.

Ali glede šolskega poslopja je bila v Kranju revščina. Stara šola pri cerkvi se je rušila, denarja za novo poslopje ni bilo. Sluga je vendar začel delati za zidanje nove šole potrebne priprave. Dobil je najprej prostor, namreč hišo beneficijata Feliksa Celikarja, katero je odstopila bratovščina sv. Rešnjega Telesa. Leta 1808. je okrožni urad dovolil, sezidati novo šolsko poslopje po smrti Celikarjevi. Meseca julija leta 1808. so podrli staro šolo pri cerkvi za sedanjim vodnjakom in zraven nje stoječo mežnarijo, oziroma beneficijatovo hišo, svet planirali, starino prodali za 220 gld. in kamenje porabili za zidanje nove sedanje ljudske šole v Kranju. Zidarski mojster Lipuš je napravil proračun na 8311 gld. 20 kr. Kamenje so lomili na Farovski Loki, streho pa pokrili s šinteljni. Za šolo so porabili od l. 1808. začasno zopet kapucinsko poslopje, obiskovalo jo je 140 otrok.

Komaj je bila nova šola dozidana, je pa zadela njo in vse mesto grozna nesreča. Dne 18. maja leta 1811. je pogorelo mesto z vasema Huje in Klanec. Od ravnokar zgrajenega šolskega poslopja so ostale samo osmojene stene. Ker je bila revščina v mestu neizmerna, je trajalo pet let, da so začeli popravljati šolo. Pogorel je bil tudi stari kapucinski samostan in končani sta bili obe šolski sobi v njem. Šola se je sedaj morala potikati po privatnih stanovanjih, dokler ni dobila l. 1816. novih primernih prostorov.

(Dalje prih.)

Cerkev na Šmarjetini Gori pri Kranju.

(Spisal Francišek Pokorn.)

Ko je pod rimskim cesarjem Dioklecijanom v drugi polovici tretjega stoletja po mnogem mučeništvu naposled padla glava blage device Margarite iz Antijohije pod krutim rabeljnovim mečem, se je njeno češčenje začelo povsod med kristijani razširjati. Tudi med Slovenci je bila sv. Marjeta kmalu znana. Ob času križarskih vojsk je zaslulo njeno ime po Kranjskem tako, da so njej na čast jeli graditi po mnogih krajih cerkve, katerih imamo samo v ljubljanski škofiji sezidanih 11 župnih in 25 podružnih. Sv. Marjeta je nekdanj bila češčena tudi v podružnici šmartinske župnije na Šmarjetini Gori poleg Kranja. Cerkev leži v razvalinah, le zvonik njen, pokrit s slabo streho, še nemo štrli proti nebu.

Pričetek cerkvice na Šmarjetini Gori nam ni znan, vendar pa nam listine¹⁾ povedo, da je bila že od starih časov sezidana ondi, a le malo obiskana. Da bi se njeno obiskovanje poživilo in pobožnost do sv. Marjete pomnožila med ljudstvom, zato je tedanji šmartinski župnik Henrik Gorjanski (de Goryach) dne 10. avgusta l. 1342. ustanovil beneficij in založil glavnico, da je mogel stalni kapelan sv. Marjete od tega živeti in cerkvi služiti. Najbrže je bila s tem dana podlaga kapelaniji šmartinske župnije. Nastavljati tega kapelana so imeli pravico šmartinski župniki, katerim je bil podložen na Šmarjetini Gori tudi posestnik h. št. 7., kakor nam kažejo zapisniki²⁾ iz poznejše dobe.

Cerkvica ni bila velika, a vendar tolika, da je vstrezala potrebam, kakor se še more posneti iz razvalin. Imela je tri altarje: glavni oltar sv. Marjete, na evangeljski strani sv. Elizabete, na listovi strani pa sv. Katarine, tedaj ravno onih svetnic, ki jih še dandanes Slovenci na Kranjskem zelo časte kot pomočnice,

---

¹⁾ Izvestja muzejskega društva I. str. 30.

²⁾ Šmartinski farni arhiv.

in sicer: prvo zoper hudo uro in točo, drugo zoper bolezni, tretjo pa za pravi um in pamet. Dohodkov cerkvice ni imela posebnih, zato pa tudi ni čudo, da je s časom zelo opešala, zlasti za dobe luteranstva po Kranjskem. Trije kopuni in nekaj obrestij od malo posojila, to so bili vsi letni dohodki. Ko je l. 1631.³⁾ koncem avgusta škof Rajnald Škrlič (Scarlich) obiskal to cerkev, je bila v njej taka zanemarjenost, da je moral vizitator odrediti mnogo popravil. Da bi se ji zopet pridobili pobožni častilci in obiskovalci, dobili so leta 1648.⁴⁾ za njo iz Rima sv. odpustke. Takrat je bila cerkvice najbrže kaj prenovljena ali pa so vpeljali v njej kako pobožnost. Znano je namreč, da se je v tej dobi uvedlo v šmartinski župniji mnogo pobožnostij in procesij. Tudi na Šmarjetino Goro je vsako leto na dan patrocinja, 12. julija, prišlo v procesiji z banderi obilo ljudstva iz cele župnije šmartinske, kakor kažejo zapisniki v župnem arhivu.

Akoravno se je cerkveno življenje v 17. stoletju in pozneje zelo povzdignilo v šmartinski župniji, kar je cerkvam bilo v korist v gmotnem oziru, vendar pa osamljeni cerkvi na Šmarjetini Gori to ni mnogo koristilo, zlasti zato ne, ker je ljudstvo sosedno božjepotno cerkev sv. Jošta mnogo bolj obiskavalo radi sv. stopnic, kakor pa sv. Marjeto. Ni čudo tedaj, da je v 18. stoletju šmarjetina cerkev vedno bolj pešala, tako da je za časa cesarja Jožefa II. bila že v popolnem propadu. Vse je bilo oslabelelo v njej, zato se je mislilo na to, da bi se opustila. Posebno je pa tiščal na to z vso silo tedanji šmartinski župnik in dekan jožefinec Janez Krstnik Rodč, kateri tudi sv. Joštu ni bil prijazen.

Inventar šmarjetine cerkve⁵⁾, ki ga je dne 18. decembra leta 1789. poleg župnika Rodeta in ključarjev Gašperja Stareta

³⁾ Vizitacijski zapisnik v knezoškofijskem arhivu ljubljanskem in
•Izvestja muzejskega društva• VII. str. 55. št. 11.

⁴⁾ Ljubljanski kapiteljski arhiv exh. 22. F. 133.

⁵⁾ Farni arhiv v Šmartinu.

in Antona Sušnika podpisal pri cerkvenih računih tudi okrajni in cerkvenoračunski komisar Hubert grof Barbo, nam kaže žalostni položaj te cerkve. Cerkevno posestvo, obstoječe v $1\frac{3}{4}$ kmetije z dvema njivama, je bilo cenjeno na samo 75 renskih. Posestnik te kmetije se je pri prostovoljni podvržbi cerkvi zavezal dajati od tega en renski goldinar na leto. V gotovini je imela cerkev takrat 31 renskih $36\frac{1}{4}$ kr. ter eno obligacijo v znesku 50 renskih. Keliha sta bila dva posrebrena: eden je tehtal $14\frac{1}{2}$ lota, drugi pa 30 lotov, ter je bil cenjen prvi na tri in pol renske, drugi pa na 15 renskih. Cerkvena obleka je bila slaba, perilo zanemarjeno, druga oprava zelo zapuščena; cenjeno je bilo skupaj na šest renskih in 12 kr. Trije altarji, cenjeni vsi skupaj na 30 kr., so bili tako propadli, da je v opazki zaznamovano, da so le še za drva rabljivi. Omara je bila mežnarjeva lastnina. Svetilnica pred velikim altarjem je bila vredna 14 kr., mašni zvončki 20 kr. Cerkevno zidovje brez oboka ni imelo nobene vrednosti. Razpadlo je bilo že zelo in ni bilo več vredno poprave, zlasti zato ne, ker je stalo na odročnem kraju. Cerkev je imela v zvoniku dva zvona. Večji je tehtal osem stotov ter so ga cenili na 200 renskih, a je bil vbit, manjši, cenjen na 105 renskih, je tehtal samo tri stote. Vsa vrednost premoženja je znašala torej okroglih 488 renskih, kar kaže, kako na slabem je bila šmarjetska cerkev koncem 18. stoletja. Zato je prišel po ljubeznivem posredovanju šmartinskega župnika Rodeta cesarski ukaz, da naj se cerkev zapre in opusti. Sosedne vasi: Zabukovje, Javornik, Pševo, Struževo, Okroglo itd., so se temu uprle ter so prosile za njen obstanek z utemeljenimi razlogi, na katere se je na višjem mestu tudi oziralo. Kmalu je bilo ustrezno prosilcem. Ko pa se je dne 10. junija leta 1795. Stražišče, nahujskano od župnika Rodeta, temu uprlo, ostala je podpisana smrtna obsodba šmarjetske cerkve za stalno.

Ko so leta 1796. Okrogljanci kupili zgoraj omenjeni še dobri zvon za 202 renska za svojo cerkev, ostalo vrednostno imetje pa spravili v Šmartin, prepustilo se je zidovje razpadu.

Dandanes je podrti dom sv. Margarete znan le še v ljudski pravljici, ki nam pove, da se je cerkev s Šmarjetine Gore vsled ljudske nehvaležnosti pridričala tja v Srednjo Vas v šentjurski župniji.

Mali zapiski.

Spisi profesorja Simona Rutarja v »Izvestjih Muzejskega društva za Kranjsko«. C. kr. konservator Simon Rutar, ki je umrl v Ljubljani 3. maja leta 1903, ta marljivi preiskovalec naše zgodovine, jeden glavnih podpornikov »Muzejskega društva za Kranjsko«, je priobčil v »Izvestjih« nastopne spise: 1892. Sv. Križ vipavski, str. 126. — 1893. Gradišče in gomile na Gori sv. Magdalene v Šmariji, str. 1. — 1893. Slovensko-nemška in nemško-slovenska starinoslovska terminologija, str. 7. — 1893. Iz vatikanskega arhiva, str. 240. — 1893. Poročila iz Italije, str. 75. — 1893. Poročila z Grškega, str. 152. — 1893. Starinske najdbe na Magdalenski Gori, str. 207. — 1893. Razkopavanje na Magdalenski Gori, str. 252. — 1894. Grobišče pri Sv. Luciji blizu Tolmina, str. 1. — 1894. Prazgodovinske najdbe na Kranjskem, str. 78. — 1894. Letošnja izkopavanja na Grškem, str. 112. — 1894. Rimska cesta iz Navporta v Emono str. 161. — 1894. Razkopavanje po Bosni, str. 163. — 1895. Claudia Celeia, str. 169. — 1895. Završniška gosposčina na Krasu, str. 213. — 1895. Prazgodovinske izkopine na Dolenjskem, str. 205. — 1895. Nove najdbe okoli koloseja v Rimu, str. 206. — 1895. Prazgodovinska razkopavanja pri Brezju, str. 259. — 1895. Olimpijske igre oživiljene! str. 260. — 1895. Meščanska bolnica v Ljubljani, str. 261. — 1895. Slovenski plemiči Nagerschigg, str. 261. — 1896. Starinske najdbe, str. 46. — 1896. Prazgodovinske izkopine, str. 242. — 1898. Prazgodovinske izkopine pri Toplicah na Dolenjskem, str. 102. — 1898. Odkod ime Horjul? str. 105. — 1899. Prazgodovinske izkopine na Dolenjskem, str. 35. — 1900. Ajdovski zid pri Vrhniki, str. 55.

A. Koblar.

Izdaje in zalaga »Muzejsko društvo za Kranjsko.«

Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.